

О. ВОЛОДИМИР МИКОЛА БУРКО, ЧСВВ

Отці Василіяни
у Бразилії

diasporiana.org.ua

ВСТУПНЕ СЛОВО

У цій книжці — зібрано дані про Отців Василиян у Бразилії — їхню місійну працю від початків, і пізніший розвиток та діяльність дотепер. Заторкнена тут також історія українського поселення у Бразилії, початкові труднощі тощо.

Найважливіші події українського поселення в Бразилії є ці: канонічна візитація галицького протоігумена, о. Атанасія Калиша, ЧСВВ, в 1921 р., і в наступному — преосв. Митрополита А. Шептицького; спорудження величавої церкви св. Йосафата в Прудентополі (1923-1932); візитація преосв. Богачевського в 1930 р.; створення віце-провінції й відкриття Василіянського новіціату (1932); створення малої Семінарії св. Йосифа (1935); візитація преосвщ. І. Бучка (1939-1940); зорганізування власної друкарні й видавництва у Прудентополі; заснування Інституту Катехиток Серця Ісусового (1940); створення східного Ординаріату (1951), згодом же й власної Епархії в 1958 р.; в міжчасі побудовано новіціятський дім в Іваї (1946-1948); перебудовано й побільшено Прудентопільську малу семінарію (1953-1961) та побудовано студійний будинок в дільниці Бател у Куритибі; відвідини їх Бл. Кардинала Йосифа в 1968 р., в поворотній дорозі з Болівії.

Автор потрудився, щоб виготовити списки окремих монастирів й осідків, і визначніших місіонерів-василіян, подаючи коротку історію, біографію і характеристику їхньої діяльності. Детальні таблиці дозволяють з легкістю віднайти найважливіші дані про окремих ченців.

Книжка “Отці Василияни в Бразилії” — це новий вклад в історію поселень поза океаном, і доказ живучости нашого народу в нових умовах життя.

Видавництво

Padres Basilianos no Brasil

PE. VALDOMIRO BURKO, OSBM.

Padres Basilianos no Brasil

Editora dos Padres Basilianos

Prudentópolis

—

Paraná

—

Brasil

Отці Василіяни в Бразилії

О. ВОЛОДИМИР БУРКО, ЧСВВ

diasporiana.org.ua

ВИДАВНИЦТВО ОТЦІВ ВАСИЛІЯН

Прудентопіль — Парана — Бразилія

1984

ОТЦІ ВАСИЛІЯНИ У БРАЗИЛІЇ

МІСІЯ: від 1897 до 1932

ВІЦЕПРОВІНЦІЯ: від 1932 до 1948

ПРОВІНЦІЯ: від 26. 10. 1948

МІСІЯ — ПОЧАТКИ

Праця Отців Василіян у Бразилії починається з 1897-им роком. Була це найперша заокеанська праця-місія Українського Чину св. Василія Великого.

У тому часі українців тут було вже досить багато (1). Перша й головна еміграція, з північно-східньої Галичини, прибула до Бразилії у вересні 1895 року. Опісля напливали більшими тупами в 1896-1897 роках, коли то до самої Парани прибуло понад 15 тисяч українців, хоч і були випадки, що поодинокі родини прибули скоріше. Перші українські іммігранти осідали: на Ріо Кларо, Жангаді, в околицях коло Порто Уніон, а вкінці коло Куритиби — на "Кастелянос" і на Люцені (тепер Ітайополіс у Санта Катарині), а найбільше їх осіло в Прудентополіс. Паранський уряд не був приготований на прийняття такого великого числа родин, тому заки приготовлено сяке-таке місце на повище згаданих колоніях, переТримувано людей зразу в Ріо де Жанейро в бараках на Острові Квітів — "Іля дас Флорес"; у Сан Павло — в місцевості Пінейрос, у бараках, де давніше фазендляр тримав невільників. Тут агенти намовляли людей, щоб ішли до плянтації кави на фазенди-фарми, але всі як один домагалися відвезти

(1) Наступне — згідне зо "Звітом о. Маркіяна Шкірпана для Їх Ексц. Преосв. Архієпископа Львівського і Митрополита Галицького Графа Кири Андрія Шептицького, Апостольського Делегата для Бразилії й Аргентини" (18.7.1922) — Арх. Пров. Курії.

їх до Парани на землю. Тому то затримали людей по тих бараках 3-4 і 6 місяців з гадкою, що дадуться намовити до плянтації кави. Але дарма, люди не хотіли й не далися намовити. Отож висилали родини групами на повище згадані місця, де знову — наприклад у Прудентополіс — майже цілий рік тримали людей у будах, бо ні земля не була помірена на шакри, ні доріг не було, а тим менше приборцаних хат. Лиш чоловіки й доросла молодь ходили до роботи при дорозі, друзі помагали інженерам при помірі шакрів, а інші знову приготовляли матеріял на будову хат. Настав голод, а між народом у будах кинулись різні пошесті, так що в Прудентополіс число померлих доходило до 20 осіб денно. У такім горю люди майже з розпуки взалися подались до Пиятики та інших моральних збочень. Така сумна доля спіткала не тільки Прудентопіль, але й інші колонії, де осіли наші люди — в глибині штату, серед пралісів, у дуже важких умовах матеріяльних і соціяльних. Особливо потребували люди священника, тому й за ним писали до Львова. І так, уже при кінці 1895 р. поссленці з Ріо Кларо просять у Галицького митрополита кардинала Сильвестра Сембратовича у Львові прислати їм рідного священника. І священники приїхали; найперше світські (2):

О. МИКОЛА МИХАЛЕВИЧ. Прибув він з Тернопільщини в червні 1896. Однак, за вимогами місцевого Єпископату, якому підлягали наші священники, не міг сповняти священницького уряду, бо був жонатий. Вернувся до Галичини.

О. НИКОН РОЗДОЛЬСЬКИЙ. Він приїхав з Галичини в липні 1896. Побув у Прудентополі кілька місяців, опісля осів у Ріо Кларо, на П'ятій Лінії, і де побудував церкву. Опісля працював на Серра до Тігре. Тут також побудував церкву, яка стоїть до сьогодні й ще може постояти десятки років. Тут о. Никон заложив церковний хор. Був добрим диригентом. Тут працював до своєї смерті. Помер молодод в листопаді 1906 року. Спочиває на місцевому цвинта-

(2) "Українці у вільному світі", Джерсі Ситі — 1954, ст 240, стаття Миколи Геца про українців у Бразилії.

рі. Люди його любили.

О. ІВАН ВОЛЯНСЬКИЙ. У листопаді-грудні 1896 р. відвідав українські колонії Парани й Санта Катарини о. І. Волянський. Він прибув з порученням митрополита Сембратовича й Галицького Крайового Виділу, щоб перевірити стан українських поселенців і про це звітувати церковним і цивільним властям у Львові. Вернувся до Галичини по 6 місяцях ще того самого року. За цим заслуга, між іншим, у тім, що вистарався в куритибського єпископа дозвіл бути й діяти в його єпархії повдовілому й бездітному о. Н. Роздольському (3).

ПЕРШИЙ ВАСИЛІАНСЬКИЙ МІСІОНЕР. Не маючи свого священика наші люди мусли вінчатись женитись і христити дітей у латинських. Це приходилось дуже прикро, невітідно й клоотно. Отож наші люди, зокрема з Прудентополя, почали поважно думати, щоб спровадити з Краю свого священика, але не жонатого, а ченця-монаха. Треба було писати до Львова. І на це спромігся український імігрант Іван Диган з Інспектор Карвальо, недалеко Прудентополя. Зін пом'ятав на слова свого пароха в Краю, о. Омеляна Застиржеця, який на виїзdnім сказав: "Коли там не буде священика, то треба писати до Митрополита". Диган використав добру пораду; порадився з товаришами — Григорієм Гладким і Василем Войтовичем, і написав листа до Митрополита Сильвестра Сембратовича. Листа з 70-ма підписами надав на пошту сам Диган 25.1.1897 (4). Прохання увінчалось успіхом дуже скоро, бо 11.5.1897 виїхав із Львова до Бразилії на місю о. Сильвестер Кізіма ЧСВВ. Кораблем "Кордоба" прибув він до Паранагви — бразилійської

(3) о. Василь Зінко ЧСВВ: "Початки Василіанської місії" — "Праця" 1972 ч. 17, ст. 3.

(4) Зінко В. "Нарис діяльності Чина св. Василя Великого в Бразилії" — Ювілейний Альманах василіанських студентів у Бразилії, 1946, ст. 10.

пристані в штаті Парана, а 21 червня залізницею до столиці — Куритиби (5).

ПЕРШІ ТРУДНОЩІ НАШОГО О. МІСІОНЕРА.

На "Землі Святого Хреста" (так у Початках називалася Бразилія) о. Сильвестер Кізіма стрінув по-важні труднощі в Куритибі, і то від церковної влади. Він представився куритибському єпископові Дон Жозе де Баррос Камарго, що мав юрисдикцію на всю Парану й Санта Катарину, але владика — підмовлений польським священиком, не хотів його прийняти, а навіть кілька разів сказав: "Вертайся до Європи"! Та наш отець звернувся телеграфічно до Ап. Нунція в Ріо де Жанейро, з яким мав стрічу й нав'язав добрі зносини. І щойно на інтервенцію Нунція куритибський владика прийняв його та казав йому чим скорше їхати до Прудентополя (6). Причини такого наставлення єп. Йосифа Камарга: а) Польські священики його переконали, що український священик тут непотрібний, бо русинів вони добре розуміють і їх можуть належно обслужити; б) Взагалі католицька Церква у Бразилії була проти інородних місіонерів, а тим більше іншого обряду; в) Тоді прибували зо Сходу в латинську Америку різні обманці, які себе подавали за східніх єреїв і висланників патріархів, а при тім обдурювали і поселенців, і владик та загалом громадянство (7).

В Куритибі о. Кізіма душпастирював між нашими людьми дев'ять повних і тяжких днів. Наші люди збігались до нього з усіх закутків із сльозами в очах та великою радістю душ. З писання самого о. Місіонера виходить, що наші імігранти були занедбані, без духовної опіки, роками не сповідані. Тому в Куритибі від досвітку до темної ночі слухав він сповідей (8).

(5) Родився о. Кізіма 11.9.1862, вступив до Чину 20.8.1883, склав професію 1.1.1889, висвячений 26.9.1890.

(6) "Звіт о. М. Шкірпана..." там же.

(7) о. Василь Зінко ЧСВВ: "Початки Василіянської місії" — Праця 1972 ч. 17. ст. 3.

(8) Жовківський Місіонар. річник I, ст. 125. І

МІСІОНЕР У ПРУДЕНТОПОЛІ. Після влізду о. Роздольського на Ріо Кларо, люди в Прудентополі були без священика більше як рік, тобто від квітня 1896 р. (9). А знаходилося тоді в Прудентополі й околицях около 8 тисяч українців (10). Називався ж тоді Прудентопіль "Сан Жуан де Капанема". Прибув сюди о. Сильвестер 6 липня 1897. Замешкав у приватній хаті українського поселенця крамаря Форкевича. Наступного дня, 7.7.1897, на Різдво св. Івана Христителя, відправив нашим людям першу Службу Божу в латинській каплиці св. Івана, до якої доїжджав латинський священик з Купії — тепер Імбітува. Дякували Диган і Гладкий (11). Людей було мало, зате в найближчу неділю їх зібралось дуже багато. Відспівано Утреню, а на співа- ній Сл. Божій о. Кізіма зановів св. місію: люди цього доконче потребували. Їхне гірке положення — цілковита безрадність серед диких пралісів, голод, пошесті, брак майже усякої помочі з боку уряду, спричинили не тільки велику смертність, але й чи- малий занепад моральний. Дійшло було до того, що батьки навіть рідних дітей чужинцям продавали, щоб одержати потрібний гріш... (12). Місія поча- лась на свв. апп. Петра й Павла. Вона відбувалась надворі, бо лат. каплиця була змала для стільки народу. О. Місіонер, м. ін., скартав тих, що порозда- вали своїх дітей чужинцям на "опіку". і тих донь, які пішли сидіти без шлюбу з тубильцями. Він гос- тро наказав відбирати назад дітей, а нешлюбні жін- ки мали вертатись до дому своїх батьків... З то- го почалась нагінка на священика. Противники вно- чі порубали проповідницю і викинули її геть, а мі- сіонера хотіли вбити. Мужчини мусіли вдень і вно- чі сторожити свого пастиря. Місія продовжалась у

(9) Спогади Олени Басістої: "Праця" 1969 р., ч. 39

(10) М. Гец: ц. арт., ст. 235.

(11) Ювілейний Альманах: Ірасема Прудентопіль, 1946, ст. 14.

(12) Лист бр. Софрона Горошука ЧСВВ з 1899 р. по- міщений в жовківському календарі 1912 р. на ст. 88.

приватному домі поселенця Шмулика. Обслуживши трохи містечко, о. Сильвестер подався на лінії-оселі. Свою душпастирську працю сповняв він пішки, як сам писав: “Ходжу пішо, бо не маю коня; денно треба робити по кілька миль (бразилійська миля 6 км.) Хоч спека на дворі, я мушу лазити по горах і лісах та шукати за людьми й дітьми, проповідувати, катехизувати та сповідати. Проповіді маю вранці й ввечорі. Решта ж дня сповідь, катехизація та інші справи” (13).

Однак, всіми тими труднощами о. Кізіма не зражався. Він прибув, щоб бути з своїми людьми та їм помагати, не переходою, але стало й витривалю. Тому при кінці місії завзиває вірних, щоб старалися про свою каплицю та помешкання для священика. Душпастирює в Прудентополі й по колоніях, а рівночасно відкриває першу парафіяльну книгу.

ПЕРША ПАРАФІЯЛЬНА КНИГА — це метрик — хрищень і миропомазань. Вона вся писана латинською мовою та знаходиться під цю пору в парафіяльній канцелярії ОО. Василіян у Прудентополі. Має вона ось таке введення: “Книга народжень русько-католицької парафії в колонії Прудентополі, у Бразилії, в штаті Парана. Започаткована 1897 року під проводом ОО. Василіян з австрійської Галичини в Європі, з котрих перший був о. Сильвестер Кізіма, ієромонах того ж Чину, який приїхав на цю нову колонію 6 липня 1897 р., як парох згаданої колонії та головний місіонер Русинів у куритибській Єпархії (в штаті Парана й Санта Катарина). Ця нова колонія — вся з імїгрантів русько-католицьких з австрійської Галичини, почата роком 1895”. Під цим введенням є печатка теж у лат. мові: “Печатка церкви греко-католицької св. Василія Великого”, а посередині підпис: “Прудентополіс”.

Перше записане хрищення було дня 8.7.1897. Ця перша книга метрик має хрищення до 30.6.1906. Першого року записано 204 хрищень, наступного — 227, а 1899 — 313.

(13) Жовк. Міс., р. I, 175.

СВЯЩЕНИК В ІРАСЕМІ. Другим значним осідком українських імігрантів у Бразилії була теперішня Ірасема, на півдні Парани, тепер у Санта Катарині, між мунісіпіями Ітайополіс і Папандувою. — Туди поїхав з Прудентополя о. Кізіма незабаром. В Ірасемі й околицях наші люди поселювались уже в 1895-1896 рр. Навіть побудували тут — на Сілва Шавієр — 1895 першу українську каплицю. Вона існує посьогодні, як монумент-пам'ятка. Важне є те, що вона — перша українська католицька церковця не тільки в Бразилії, але й у всій південній Америці. Відновлена гарненько майстром Григорієм Ткачем. Старанням Пароха о. Петра Бальцара, ЧСВВ

Тутешні наші імігранти-поселенці мали дуже багато клопоту з індіанами-ботокудами, які в роках 1895-1896 вбили на Ірасемі, Моемі й Коста Карвальо до 30 наших людей. Та найбільш дошкульно відчували вони брак свого священика. Мусіли вдаватись до польського з поблизького Парагвасу, щоб вінчати чи христити. А священик до них ставився не дуже то прихильно; навіть старався перетягати на латинство, хоч сам походив зо Львова, і називався Александр Іванович... Як наші питали його чи буде тут колись український священик, відповідав: "Будете мати його, як виросте мені на долоні волосся"... (14).

Як прибув сюди о. Кізіма, то наші люди вітали його з рясними сльозами, а сиві старці навіть цілували ноги та й землю, по якій ступав священик з Рідного Краю. Вони свого священика бачили ще як у Галичині. — Щоправда, був у цих сторонах о. Волянський 1896 р., але тільки в Люціні — теперішнє Ітайополіс (23 км. від Ірасеми). Там відправив він Сл. Божу, але до нашої оселі з каплицею на Сілві не навідався.

О. Кізіма, подібно як у Прудентополі, відразу почав від св. місії. Бо й тут між нашими не бракувало моральних збочень, зокрема брала верх горілка. О. Місіонер сказав 35 місійних наук, крім катехизацій та приготування дітей до сповіді, і вис-

(14) о. Іриней Вігоринський ЧСВВ: "Ірасема", Прудентопіль, 1958, ст. 49.

повідав до три тисячі людей, бо всі майже, були сповідані ще як у Галичині (15). Після місії позакопувано місійні хрести — на Сілві й Ірасемі (2км. віддалі) (16). Так воно діється й посьогодні: де відбувається місія, там вкопують хреста-пам'ятку.

Вертаючись до свого осідку в Прудентополі о. Кізіма вступив на Іпірангу — 40 км. від Куритиби, а з за Гважувірою — і дав Там 8-денну місію для наших людей, що тут поселились 1896 р. Спочатку було 50 родин, опісля й понад 100. Гарно тут процвітало церковне й громадське життя, навіть СС. Служebníці мали тут свій дім до 1938 р. з карманщиною і православ'ям прийшов роздор між громадою і майже до тла її знищив...

ПЕРША УКРАЇНСЬКА КАПЛИЦЯ В ПРУДЕНТОПОЛІ. В Прудентополі наші люди, після Місії, ревно взялися до будовання власної каплиці й помешкання для священика. За 9 місяців будови були готові. Каплиця, що могли помістити до 400 осіб, знаходилась на квадрі напроти сьогоднішніх забудовань Сестер Служebníць. Покровителем каплиці став св. Васильї. Резиденція ж священика знаходилась там, де донедавна була вітальня СС. Служebníць — старого дому, на розі вулиць Пруденте де Морайс та Конселейро Руй Барбоза. — Як 1904 вже була готова нова церква св. Василія (17), то каплицю перемінено на народній дім.

Крім тої першої каплиці, до року побудовано церкви: Св. Покрови — на Есперансі, Різдва М. Божої — на Едуардо Шавес, св. Михаїла на Пікрі, Преображення — на Парані та св. Димитрія — на Коронел Борман, всі в Прудентопільщині (18).

У тій же першій каплиці св. Василія наші люди вітали куритибського єпископа Кири Йосифа Камарга, який, об'їжджаючи свою розлогу єпархію.

(15) Жовківський Місіонар, Річник III, ст. 13.

(16) Ювілейний Альманах, ст. 17.

(17) Це була перша церква, дерев'яна, і знаходилась на розі теперішніх вулиць Пруденте де Морайс та Кандідо де Абреу, де тепер спортова площа СС. Служebníць.

(18) Юв. Альманах: ст. 14.

в 1898 р. завітав до Прудентополя. Наші запросили владику до себе, хоч тому противилися поляки. О. Кізима повчив людей як поводитися, і їхня поведінка дуже заімпонувала латинському прелатові. Він висловив своє задоволення й на письмі управнів побут о. Кізими в своїй дієцезії (19). Він то й відносився опісля до ОО. Василіян дуже сердечно (20).

ПЕРШІ ШКОЛИ. Вони постали за стараннями о. Кізими, на оселі Нова Галичина й Вісенте Машадо, недалеко Прудентополя, а незабаром і в самім Прудентополі. На оселях учителювали більш грамотнені осібняки, з господарів, і їм платили місячно від дитини. Коли заходила трудність щодо утримання вчителя, то о. Кізима заявив: "Школа має бути й мусить бути! Я сам буду платити вчителеві ввесь рік за четверо найбідніших діточок, а школа таки має бути й мусить бути!" (21). У Прудентополі школа приміщувалась у помешканні самого священика. Вчителював полковник Іван Лех — великий меценат Прудентопільщини й права рука василіянських місіонерів. В обороні нашого отця був він арештований і продержаний цілу ніч (22).

ВІРНИСТЬ СТАДОВІ. Багато мав праці о. Кізима, і серед великої невігоди, та на це він не звертає уваги. Його більше журить непевний його тут побут. Свідомішим людям, однак, він казав: "Я звідси не вступлюся. Вас, своїх людей не покину. Тут має бути монастир ОО. Василіян. Ви тут не можете бути без своїх священиків. Як би мене звідси відкликали, то вам дам потрібні інформациї, лишу адресу, напишете, як треба буде, просьбу за своїми священиками до святішого Отця, а ваша надія сповниться" (23). О. С. Кізима виїхав до Галичини 5 серпня 1902 р. Був ігуменом у Підгірцях. Каталог Чину з

(19) Юв. Альм.: ст. 21

(20) "Звіт о. М. Шкірпана" — там же, ст. 2.

(21) Павло Музика: "Праця" 1936, ч. 25.

(22) Юв. Альм.: — 1946 р., ст. 18.

(23) П. Музика: "Праця" 1936, ч. 24.

1904 вже його не згадує. Помер як приходський священник 1907 р.

ДРУГИЙ МІСІОНЕР. Був ним о. Антін Мартинюк. Прибув з Галичини 4 вересня 1898 р., тобто трошки більше як рік після о. Кізіми. З ним приїхав бр. Софрон Горощук, ЧСВВ, — столяр. Цей брат і описав обширно їхню подорож за океан в Жовківському Місіонарі.

Прибувши до Прудентополя, о. Мартинюк відразу взявся до місійної діяльності, зокрема по колоніях, де місії ще не давано. І ревно проповідав, не раз аж по перевтоми, до зомління — як це сталося під час місії 1899 р. на Пікірі. Дуже гарно повчав людей, як робити жаль досконалий, вразі смерті, а нема священника: “Не журіться, — казав, — вдартесь у пруди й кличте до Бога: Боже, люблю Тебе.” (24). Своїми місіями о. Мартинюк переорав, можна сказати, всі тодішні українські оселі в Бразилії. Був він і першим засновником і провідником Апостольства Молитви між українцями в Бразилії та багато натрудився при будові нової церкви св. Василя в Прудентополі, яку почали будувати в 1901 році. Навчав співу й організував представлення. Був дуже забавний та любив з людьми побувати. Сміхом-жартом умів переконати та з блудів поправити.

Чим були наші перші місіонери в Бразилії для своїх людей найкраще бачиться з опису Микити Луцтва (25): “На кожній колонії, де вони (о. Сильвестер і о. Антін) появлялися, всюди їх оточувала товпа народу; один шукав поради в справах душевних у сповіді, другий шукав ліку у хворобах тіла; третій, що за мішок муки спровад свою доньку розпусникової, хотів тепер її відібрати; четвертий шукав поради в справах земельних і т.д. Кожен знаходив тепле слово потіхи, поради, помічі”. Як на о. Кізіма була кількаразова нагінка противників, так і на о. Мартинюка, напр. на Жангаді (26). Тубильці

(24) о. Зінько “Праця” 1972, ч. 22, ст. 3.

(25) “Праця” 1933 р. ч. 12.

(26) “Звіт о. М. Шкірпана...” ст. 5.

ярилися і навіть постановляли наших отців убити. Бо вони забороняли нашим з чужими мішатися, іти на балі з ними і т.п. Їм було дуже не до вподоби глибоко релігійне життя наших емігрантів, наша мова, обряд і наші звичаї.

О. Мартинюк народився 30.8.1863. До Чину вступив 21.7.1883, перші обіти склав 7.3.1885, а професію — 5.8.1888, висвячений 9.9.1888. Був він Тернопілець. На світі звався Андрій. Був 1890 р. у Кристинопільськiм монастирі. До Бразилії приїхав на десятім році священства. Подорож йому заплатило місто Львів, тобто його вдячні парафіяни (27).

О. Антін Мартинюк вернувся до Галичини 1902 року. Хорував він до кінця свого життя; спочатку вi Львові, а перед смертю у крехівському монастирі. де й помер 17 травня 1917 року.

Ці два ермонахи — василіяни спасли наших переселенців у Бразилії від потопу наступаючого лиха та гріха й показали їм ясний шлях, кудю йти, щоб не пропасти серед життєвого розбурханого моря.

ТРЕТІЙ МІСІОНЕР прибув до Бразилії з Галичини 21.11.1900. Був це О. МИТРОФАН МИХНЯК ЧСВВ. Родом з Лемківщини. Оповідали, що був високого росту, добре виглядав; але боявся якоїсь праці поза церквою й відправами. Він працював трохи в Прудентополі, а трохи в Ірасемі та й 1902 повернувся до Галичини. Псевдоподібно його знеохотили несприятливі обставини, зокрема нагінка противників на отців і людей. Про ті часи писав "Бразилійський Місіонар": "Все пекло виступило в повноті своєї сили, щоб зруйнувати засіви, що їх засівав, ревний і дбайливий про добро душ поселенців, місіонер. Напади — пострахи, розбивання хрестів по дорогах, різні псоти, що їх робили лукаві люди, постійна сторож коло дому о. Кізими, щоб боронити його, — все це гартувало наших людей і заповідало користь із місійної праці в душах новопритулих

27) Про о. Мартинюка є окрема стаття о. В. Буженка, написана з приводу 50-ліття приїзду його до Бразилії, в Календарі "Праці" з 1948-го року, на сторінках 26-31.

емігрантів" (Р. 1912, ст. 44).

Народився о. Митрофан Михняк, (з дому Михайло), 9.9.1866. До Чину вступив 24.6.1885. Перші обіти склав 17.4.1887, професію, — 26.1891, висвячений став 18.7.1891. По поверсті з Бразилії був у Львівському монастирі, згодом у Дрогобичі. 1921 р. — вікарієм у Гошові, де займався Сестрами Пресв. Родина і там помер 6.11.1922.

НОВА ТРІЙЦЯ МІСІОНЕРІВ. о. А. Мартинюк вернувшись до Галичини та, представивши о. Протоігуменові стан бразилійської місії, просив про зміну місіонерів. О. Протоігумен узнав причини зміни за важні й розіслав обіжник по монастирях: хто добровільно хотів би поїхати на місію до Бразилії. Зголосилось тоді трьох священиків: о. Мирон Хміловський, о. Марк'ян Шкірпан і о. Климентій Бжуховський. Їх зголошення прийнято і в червні того року виїхали вони через Гамбург до Парани. До Куритиби прибули 12 липня, 1902 р., а по двох днях відпочинку, відїхали до Понта Гросси, щоб звідси фірама дістатися до Прудентополя (28). З ними прибув **БРАТ ГАВРИІЛ СТЕПАН БУДНИЙ, ЧСВВ.** За фахом був він столярем, подібно як брат Горошук, що вернувся до Галичини й помер у Крехові 1906 р. Народився на Буковині 8.1.1878 р. Вступив до Чину 2.6.1898 р. Був інтелігентний. Знав добре німецьку мову. Спочатку працював у Львові. Як столяр робив престоли, іконостаси, кивоти до наших церков. Провадив столярню у Прудентополі й Ірасемі. Багато наших юнаків навчилися при ньому столярства, будівництва. Мав добрий голос. Був диригентом хору. Зорганізував диточий хор у Прудентополі. 1925 року вернувся до Галичини. Провадив столярню в Лаврові, опісля в Жовкві аж до другої Світової війни. Де й коли помер, не відомо.

ПРАЦЯ НОВОЇ ТРІЙЦІ не була легка. Виїзд перших місіонерів, які вже мали досвід і знали місцеві

обставини, змусив новопрйбулих отців все починати наново.

О. Хмїлевський, що став настоятелем Місії перебуває в Прудентополї, під час коли о. Шкірпан обслуговує оселі Парани, а о. Бжуховський, побувши трохи в Куритибї, преїжджає на стало до Ірасеми, в липні 1903, і там починає відразу організувати парафію. - О. ХМІЛЕВСЬКИЙ, однак, мабуть знеохочений трудними обставинами, 1905 р. виїхав з Бразилїї.

Тепер лишилися тільки два наші отці продовжати тяжку працю. О. Шкірпан у Прудентопільщинї, а о. Бжуховський в Ірасемщинї. Одначе вони працюють відважно, завзято й невгнато. Це дві великі постатї, два великі провідники в життї нашого народу в Бразилїї. Тут вони працювали й тут зложили свої костї!

О. МАРКІЯН ШКІРПАН. Крім духовної обслуги по всіх наших сселях у Паранї й поза нею, будує нові церкви, дбає про розрїст українських шкіл, підтримує кружки Апостольства Молитви, дає людям різні добрі поради як загосподаритись, займається утворенням нових осель, сам їде перше в пралїси, опїсля радить людям їхати, або не їхати. Побудував у Прудентополї цегольню й бровар. Любив своїх людей дуже щиро й мав для них милосердне серце. Дбав про економічний їх розвиток. Над народніми справами постійно думав і про них говорив. Писав до преси. Переклав з німецького книжечку "Християнський Пашпорт" о. Албана Штольца. Книжечку перевидано кілька раз — разом вийшло 92 тисячі примірників Наказував поселенцям осїдати разом, не одинцем, щоб зберегтись своїми. Дуже старався затримати між своїми рїдні звичаї, обряд і мову та свою віру українсько-католицьку, як неоціненний наш скарб! Мав багато приятелїв, але й не бракувало ворогів-протизників. Були випадки, що чудом врятувався від смерти, хоч щрам на плечах остався до кінця життя. Надзвичайна його риса — це добродїйність. Був неуступчивий перед ворогами віри й народу. Як "дротярї" намагалися в Прудентополї загарбати провід місцевих товариств, зглядно "Просвіти", о. Шкірпан не допустив

(30). Був праведний, побожний, рішучий і второпний. Від 1905 р. — настоятелем василіянської Місії в Бразилії, а від 1933 до 1939 — протоігуменом Віце-провінції. Увесь час старався, щоб число членів збільшалося, і про це прохав у своїх листах до Галічини й Риму. На його прохання прибувають з Галічини отці: Сімків, Титла, Криницький, Коцилозький і Турковид, а пізніше й інші. Його заходами дійшли до священства в нашому Чині перші отці бразилійської ВПровінції: о. Йосип Мартинець, о. Йосафат Рога, о. Йосиф Прийма й о. Теодосій Кучинський. Був він і батьком василіянського видавництва в Бразилії. Записався в історії як найбільший тут василіянський подвижник, на полі церковно-релігійному й громадському.

О. Маркіян Шкірпан народився в селі Маластові 30.5.1866, на Лемківщині. На 18-ім році життя вступив на новіціят ОО. Василіян у Добромилі, дня 7.12.1884. Філософічні студії вибув в Лаврові, а богословські — в Кристинополі. На священника його висвятив 19.7.1891 у Перемишлі тамошній владика Юліян Куїловський. Був настоятелем по різних василіянських станицях, як: Букова, Крехів, Улашківці, Михайлівці. По одинадцятьох роках праці в Галічині виїжджає в червні 1902 р. до Бразилії, добровільно, на місійну працю. Захворів під час душпастирської праці в Лондріні, на півн. Парани, і помер у Прудентополі 10.9.1941, на 75 році життя, 50 священства, з того 39 у Бразилії.

О. КЛИМ БЖУХОВСЬКИЙ. Прибув до Бразилії на 27-му році життя, а на Ірасему — в липні 1903, де крім праці над організуванням парафії, до року побудував дім для священника, на високій ірасемській горі. Тут уже стояла церковця, збудована 1898 р. 1907-го о. Клим починає будувати нову церкву, велику, дерев'яну, на тій же горі — "Ясній горі". Її будова тривала три роки. У церкві був гарний іконостас; мав він мюнхенської роботи образи та

(30) о. В. Зінько ЧСВВ: "Дев'ятьсотні роки" — "Праця" 1972. ч. 24, ст. 4.

квіот з європейського дуба — це все за старанням о. Бжуховського. Був він енергійний і неуступчивий, але й тактовний, так що й чужинці про нього казали: “Падре Клементе — аміго да женте”... Зумів виховати добрих і взірцевих парафіян. Старався про культурне життя поселенців. Спровадив із старого Краю багато книжок, так що Ірасемський монастирок міг похвалитися найкращою книгозбірнею. Був першим василіянським диригентом хору в Бразилії. У важких переживаннях нападу фанатиків на Ірасему в 1914 р., о. Клим весь час був з людьми. Своєю вмілою політикою він і визволив Ірасему від тієї біди, що для мирного населення була єгипетською язвою та правдивим пострахом (31). Доїжджав на Антоніо Олінто де збудував церкву. Обслуговував також Куритибу та її колонії Гважувіру, Марселіно і пр. — О. Бжуховський був і першим василіянином, який розпочав душпастирську працю між українцями католиками в Аргентині, в Місіонес, спочатком 1903 р. Та в вересні того ж року вертається на Ірасему, а 1910 їде до Галичини. Повертаючись 1911, привозить перших Сестер Службниць і студента богослова Гарасимовича. Разом приїхали також світські священники: О. Михайло Березюк, о. Петро Осінчук, о. Іван Михальчук, а також брат Полівкт Петро Мельник, ЧСВВ — столяр.

Приїхавши з Європи, о. Климентій їде на свєю улюблену Ірасему. 1916 року покликають його до Прудентополя, щоб зайнявся будовою монастиря, який стоїть до сьогодні, але над ним стоять ще два поверхи. В 1926 році о. Климентій виїжджає до Галичини. Виїжджає зі всім. Настоятелі назначують його ігуменом на Ясній Горі в Гошові. Тут він водночас був провідником СС. Пресв. Родини. Однак в Галичині не витримує вже зимової студени. Вертається до Бразилії 1929 року. Душпастирське на Ірасемі, а опісля в Куритибі. Тут 1941 року захворів на склерозу мозку. О. Микола Іванів, відвозить його на доручення о. Протоігумена Йосипа Мартинця до Прудентополя, де він спочив у Бозі дня

(31) о. Вігоринський: “Ірасема”, ст. 82.

12 лютого 1942 р. Народився він в Львові. Прожив 66 років. У Чині 49 років; як священник 42 роки, з того у Бразилії 39 років. На новіціят вступив 11.3.1893 р. Свячений 5.8.1900 року Похоронений на цвинтарі у Прудентополі разом з спочилими Отцями і Братами.

БРАТ ПОЛІСВКТ ПЕТРО МЕЛЬНИК. Прожив у Бразилії 47 років. Був він також інтелігентний. Скінчив в Галичині промислову школу. Як столяр працював у Прудентополі й на Ірасемі. Був також будівничим. Потрапив виготовляти пляни до будов. Робив іконостаси, кивоти, лавки до церков і тп. Вмів різбити. Останні його роботи — це проповідальниці для прудентопільської і Іваївської церков. Вивчив він не одного з наших хлопців на столяра чи будівничого. Допильнував він теж господарки у Прудентополі й на Ірасемі. Закінчив своє трудолюбне життя у Прудентополі 7-3-1948 року. Похоронений на парохіяльному цвинтарі коло о. Климентія, з яким приїхав до Бразилії.

НОВІ ОТЦІ: В 1906 році прибули з Галичини **О. АВКСЕНТІЙ ОЛЕКСАНДЕР ТИТЛА ЧСВВ** й **О. КИРИЛО КОНСТАНТИН СІМКІВ ЧСВВ.** Перший відразу поїхав на Ірасему до помічі о. Бжуховському, а о. Сіmkів, на приказ куритибського єпископа — якому підлягали наші парафії, 1907 р. подався на Ріо Кларо, де в 1906 був упокоївся світський священник Никон Роздольський. Тамошні люди, однак, що були привикли до світського, не бажали собі мати за пароха ченця, а навіть прогнали в. Сіmkова з церкви. Наш ієромонах, послушний церковній владі, не вертається до Прудентополя, а переноситься на Третю Оселю. Тут, при помочі добрих людей, скоро побудував церковцю й монастирок та ревно працював аж до своєї смерті 23.1.1911. — О. Кирило Сіmkів це перший василіянин похований у Бразилії. — Народився він 8.6.1866, вступив до Чину 23.4.1887, а висвячений — 11.5.1893. Як священник

(32) — Цей був довголітнім парохом Іваї-Кальмону, а 2.9.1933 вступив до нашого Чину в Прудентополі.

(33) о. В. Зінко: "Дев'ятьсотні Роки", "Праця" 1972, ч. 27, ст. 3.

катехизував у народніх школах Дрогобича, займався вбогою дітворою, збирав для них милостині, підготовляв до вищих шкіл, був для них батьком і матір'ю. Згодом перенесено його до Жовкви, де на філії Оплітній здудував каплицю а потім з о. Титлою подався до Бразилії. Його похоронено на третій Лнії, коло Малету, а 1958 р. тлінні його останки перевезено до Прудентополя, де поховано на укр. кладовищі, між василіянською братією. — Покійник визначався праведністю й святістю та великим почитанням Пресв. Євхаристії. Був ченцем у повному значенні слова. (34).

О. ТИТЛА, попрацювавши 8 років, вернувся до Галичини в 1914 році. Помер в Улашківцях 15.10.1926, проживши 49 років. Душпастирюючи в Ірасемщині, він, між іншим давав курси для старших неграмотних, псдібно як колись о. Кізіма.

О. ІВАН ЯКІВ ГАРАСИМОВИЧ. Він приїхав з Галичини як василіянський студент-богослов, щоб у Бразилії лікуватись на сухоти. Прибув 1911 р. з о. Бжуховським і СС. Служебниками. Студії продовжав на Ірасемі 1913 р. Його висвятив на священника кури-тибський єпископ Кир Іван Брага, в Понта Гроссі. — Хоч хворий, о. Гарасимович помагав в душпастирстві й пресі в Прудентополі, де й помер 1917 р. і там похований.

О. РАФАІЛ КРИНИЦЬКИЙ. Прибув він до Бразилії в початках 1911 р., — Отець Криницький був першим редактором "Місіонаря", а в жовтні 1913 став також редактором "Праці", аж до 1920. Душпастирював, давав місії та був великим організатором шкільних союзів і товариств, зокрема Марійської Дружини. Вклав багато своїх сил для української Церкви й громади в Бразилії. Вернувся до Галичини в 1931 р. Перший що осів на постійно в Куритибі: обслуговував колонії Марселіно, Гважув'юру; пр. Започаткував будови церков у Куритибі на Марселіно.

(34) о. В. Зінко: "Перший покійник у Бразилії" — "Праця 1972, ч. 27, ст. 4.

Отці ЯНУАРІЙ КОЦИЛОВСЬКИЙ та ЄВСТАХІЙ ТУРКОВИД. Ці два василіяни прибули до Бразилії з Галичини 1913 р.

О. КОЦИЛОВСЬКИЙ. Працював у Бразилії, спершу в Прудентополі, опісля на Ірасемі, як душпастир, місіонер, співредактор "Праці", соцій першого новіціату, тощо. — А що любив спорт і руханку, оснував між нашими юнаками в Прудентополі 1915 року "Бразилійське Січове Братство", яке мало за ціль кооперативну працю й руханку; мало 400 членів. Були кінні й піші. На Ірасемі 1916 р. оснує "Січ", а на Іпіранзі-Гважувірі — "Українську Січ", 1920 р. О. Коциловський 1934 р. виїхав на душпастирську працю до Аргентини. Працював у Місіонщині. Помер в Апостолес 20.8.1935 і там похований.

О. ТУРКОВИД після приїзду до Бразилії осів в Ірасемі. Давав місії. Дописував до "Праці" й "Місіонаря", займався шкільництвом і ревню поширював Апостольство Молитви. Працював в Ірасемі, Куритибі, Іваї, а найбільше в Прудентополі, де збудував величаву церкву св. Йосафата. 1931 р. став першим настоятелем новоствореної Віцепровінції св. Йосифа в Бразилії. Від 1934 до 1939 був парохом в Іваї — Кальмоні. Опісля переїжджає до Аргентини, де душпастирює в Місіонщині до 1954 р., коли вже хворий приїздить до Бразилії. 29.7.1956 на Іваї править ювілейну Сл. Божу з приводу 50-річчя свого священства. Тут і помер 5.7.1963 і похований побіч о. Осінчука.

ТРУДНЕ СТАНОВИЩЕ ОБРЯДОВЕ

Хоч куритибський єпископ, Дон Жозе Камарго, будши в Прудентополі 1898 р. з пастирськими відвідинами, на письмі управнив побут о. Кізіми в своїй єпархії, то все таки спокою наші не мали. Латинники, зокрема духівництво, та й ієрархія, далі ставилися дуже неприхильно до нашого обряду й звичаїв. Справу незвичайно загостривала інструкція Конгрегації Поширення віри, в Римі, яку очолював поляк, Кардинал Ледоховський. За конституцією, діти східнього обряду народжені на американському континенті мали б бути обряду латинського. Тому о. Кізіма в листі до Галичини писав, що "ті закони, що повиходили, так мене згризли, що від двох тижнів такий слабій, — ледве ногами волочу"... (1). Знову ж о. Рафаїл Криницький в листі з дня 4.10.1911 до о. Лазаря Березовського, тодішнього ректора колегії св. Йосафата в Римі, між іншим, запитує чи о. Ректорові знані розпорядження Риму за часів кардинала Ледоховського, префекта Конгрегації Поширення Віри (26 листопада 1899 р.) т.е., що мішане подружжя може вінчати тільки священик обряду латинського. Просить, щоб відповів чи вінчання мішанцям дане священиком грецького обряду є важне, бо різні різно кажуть. (2). — Треба було чекати аж до "Декрету" з дня 27.3.1917, коли то справи нашого обряду в Південній Америці поладнано Римом. Та й після "Декрету" обрядове трактування було нерівне, напр.: заборона нашим священикам миропомазувати; примусовий перехід української жінки на обряд чоловіка-латинника, але не жінки латинської на обряд східній. і т.п. — про що висказано жаль на Дорізонському З'їзді Священиків, який відбувся 26-29.4.1922 під головуванням Митр. Кир А. Шептицького (3). — Знову ж у своїм звіті для Митр. А. Шептицького о. Климентій Бжуховський ЧСВВ (Іра-

(1) Жовк. Місіонар, р. IV, ст. 125

(2) Арх. Ген. Курії: Бразилія — 4.X.1911 — Лист о. Криницького до о. Березовського (Прудентополіс (10)1911.

(3) Протокол З'їзду.

сема, 14 квітня 1923) скаржитися, що отці Лазаристи наших людей перетягають на лат. обряд, а про єпископів пише: "Єпископи, хоч може впрост нам не противні, ддятого дивляться через пальці на поступоване Польських священників... Єпископи Бразилійські не причиняються до піднесення нашого обряду і віри межі Українцями — они не знають нашого обряду — не розуміють наших потреб — не знають наших звичаїв і нераз найліпшу річ у нас уважають за зле. Прим. на колонії Піньорал (у Санта Катарині), виділили наших людей, що побожні-релігійні, але мають якесь інше набоженство — та урадили, що они не крещені і крестили їх коло каплиці, около 200 людей — о тім знав Єпископ. Наші люди опирались — був зойк і плач, але нічого не помогло — крестили другий раз". (4). О. Криницький писав, що христив один францішканин і один Єзуїт (5).

Тому саме наші отці в своїх писаннях до Львова й Риму часто настоювали, що нам у Бразилії донконче потрібно своєї духовної влади! Вже на першому всеукраїнському з'їзді в Куритибі, 30.7.1910, намагалися наші свого власного єпископа (6). Але треба було ще довго чекати!... 1950 р. в Понта Грессі конгрес українців знову порушив цю справу, і був успіх тим, що 16.6.1951 створено Східній Ординаріят. Таким чином Апостольський Престіл вилучив українців та інші національні групи східних обрядів з-під юрисдикції місцевої ієрархії й іменував для них ординарія в особі архиеп. Ріо-де-Жанейро кардинала Дон Жайме де Баррос Камара, а генеральним вікарієм для українців-католиків — о. Монс. Климента Прийму. — Щойно 15.8.1958 отримали укр. католики в Бразилії свого єпископа в особі Кир Йосипа Романа Мартинця ЧСВВ, і то як єп. — помічника, аж до 1962 р., коли став Екзархом, а врешті Єпархом, 1971.

З латинських владик до нас усе добре ставив-

(4) Арх. ірен. Курії Бразилія — 14.IV.1923. Звіт о. Климентія

(5) Арх. ірен. Курії. Бразилія — 27.VI.1922. Звіт о. Криницького

(6) "Прапор": 1910, ч. 15.

ся, треба признати, Дон Антоніо Маззаротто, що почав урядувати як єпископ Понта Гросси 3.5.1927, і якому юридично підлягали українці, що знаходилися в його дієцезії. Він був і першим, що дав нам справжні парафії. Кир Маззаротто часто відмічував, що почувається щасливий, бо має в своїй дієцезії українців.

Архиепископ Дон Іван Брага був прихильний нашим СС. Служебницям. Навіть допомагав їм матеріально. Архиепископ Дон Євсевій Атик да Роша в часі націоналізації обороняв наших отців. Дуже прихильний й найбільше виrozumілий для нашого обряду був Дон Мануїл Дел" бу — архиепископ. Він навіть прийняв до своєї дієцезії жонатого священика о. Дубицького. Дав йому завідательство на Антоніо Олінто. Всі згадані владики були нашими ординаріями куритибської дієцезії.

ВІЗИТАЦІЯ О. ПРОТОІГУМЕНА А. КАЛИША

При кінці 1921 року відвідав уперше бразилійську Місію о. Протоігумен Атанасій Калиш ЧСВВ, з Галичини. Скоріше об'їхав Канаду й Америку. Прибув до Прудентополя 18-го листопада. Тут побув кілька тижнів, опісля у товаристві о. Маркіяна Шкірпана, через Малет, Дорізон, Порто Уніон та Мафру, подався на Ірасему, куди прибув 8-го грудня. Дня 20.12.1921 з оо. Шкірпаном і Бжуховським приїхав до Куритиби. На Непорочне Зачаття був на Марселіні, а 24-го грудня на Іпіранзі (Гважувері). Зі столиці Парани Гість у товаристві оо. Шкірпана, Бжуховського й Криницького знову прибув до Прудентополя, де відбулася нарада Отців під проводом О. Протоігумена, в днях 27-29 грудня. (1).

Завданням візитації о. Калиша було оформити в відповідне тіло бразилійську Місію ОО. Василіян та привести до кращої карности побут ченців, які тут не могли мати стисло монастирського життя, як це було по галицьких обителях.

У своїх заввагах із дня 27 січня 1922 о. Протоігумен дав свої розпорядження, які відносяться до духовного життя, дисципліни, економії тощо. Подаємо деякі історичного характеру: "4. — Для більшої однообразности на будуче будуть Отці і Братя носити так вдома, як і поза домом габіти чорної краски (отже касує білі габіти, які вживано спочатку). Вишивані маншети є недозволені. 12. — Кождий дїм місійний зокрема має писати літопись. Пропущені до тепер літа треба доповнити узгляднюючи бодай важніші події. 15. — Місія Бразилійська буде позиставати під безпосередню управою Настоятеля місії. Назначувати єго буде Протоігумен, про засягненю інформаций з місії, нормально на протяг п'яти літ. Може він однак бути й скорше змінюваний, як також установлюваний на дальші п'ятилітя. 16. — Настоятелеви місії будуть придані три Консультори і Секретар, назначувані через Протоігумена. Кладу

(1) "Праця", 1922 р., ч. 1

на серце Настоятеля місії, аби у всіх важніших справах засягав їх поради.. 18. — На разі нема в Бразилії вигляду на се, аби до нашого новіціату мав зголошуватись якийсь значніший сталий контингент кандидатів, тому справа оснований тут новіціату відкладаєсь на пізніше. Якби зголосивсь який надійний кандидат, нехай 3, або бодай 2 отців виспитає его і о скільки узнають его за відповідного, може Настоятель місії на сій основі вислати його до новіціату в Крехові або Мукачеві, порозумівшись однак перед тим з Ігуменом дотичного новіціацького дому. Степень образования кандидатів на клериків має відповідати бодай 4. клясам гімназій.. 19. — Одобрюю в засаді проект отворення в Бразилії для хлопців школи середнього типу з курсом пригтовляючим підуправую наших отців..” (2).

Настоятелем Місії — аж до дальшого зарядження — назначує о. Марціана Шкірпана, а консульторами: о. Климентія Бжуховського, о. Евстахія Турковида й о. Януарія Коциловського; секретарем о. Рафаїла Криницького; адмонітором с. Евстахія Турковида. На випадок якби він був перенесений до іншого дому, назначитьсь адмонітором когось іншого з отців, що перебувають стало в Прудентопільськім домі.

Пригадує, що 1923 р. припадає 300-літня річниця смерті нашого Священномученика Йосафата. Завзиває, щоб завчасу пригтовитись до врочистого її вшанування.

ВЛАСТІ НАСТОЯТЕЛЯ МІСІЇ. О. Протоігумен А. Калиш у своїх розпорядженнях із 27.I.1922 також дав директиви щодо властей о. Настоятеля Місії, і так:

1. Настоятель Місії має право назначувати настоятелів окремах домів Місії, які матимуть права ігуменів. Це він робитиме в порозумінні з галицьким о. Протоігуменом.

(2) Архів Пров. Курії Послання о. Протоігумена Калиша до Отців і Братів у Бразилії. Прудентопіль, 27 січня 1922.

2. Настоятели окремих станиць на всі важніші підприємства (як будова помешкань, купно нерухомостей, тощо) мусять мати дозвіл від настоятеля Місії.

3. Настоятель Місії матиме делегацію “на загал справ”, як вимагає ця управа місійним тереном, але з цими виїмками: а) права допускати до торжественної професії, б) отвирання нових місійних станиць в) касування існуючих, г) гроші місійного фонду не можуть вибирати з публичної каси сам без дотичного ігумена, а теж не може давати дозволу на видатки, що перевищують суму 500 мільреїсів, г) видаювати членів по обітах, д) висилати членів Місії до краю чи на іншу місію.

4. Настоятель Місії має робити кожного року перевірку кожної станиці і давати звіт діяльності Місії Галицькому Протоігуменові. (3).

(3) Настоятелями Місії були: о. Мирон Ігнатій Хмільський до 1905 р., опісля о. Маркіян Шкірпан — до 1932. Настоятеля Місії назначував Протоігумен, а потверджував куритибський Єпископ.

ПРИБУТТЯ НОВИХ ОО. ВАСИЛІЯН

Після Візитації о. Протоігумена Калиша прибувають до Бразилії нові ОО. Василіяни, і так:

1923 — ОО. ВАРТОЛОМЕЙ СЕНЮТА ТА ІЛАРІЙ ЖИДАН (4)

1927 — О. МАРТИРІЙ КОТОВИЧ І БР. ЛАВРЕНТІЙ СТРУК

1929 — О. ЙОСАФАТ ХОМА

1931 — О. НИКОЛАЙ ЛИСКО ТА БР. МАРКІЯН МОСПАН

1931 р. бразилійська василіянська Місія маючи три осередки, 9 отців і 3 брати, вже була підготована, щоб стати Віцепровінцією. ОСЕРЕДКИ: Прудентопіль, Ірасема й Куритиба.

ОТЦІ: Маркіян Шкарпан, Клим Бжуховський, Рафаїл Криницький, Януарій Коцловський, Євстахій Турковид, Вартоломей Сенюта, Мартирій Котович, Йосафат Хома й Николай Лиско.

БРАТИ: Полієвкт Мельник, Лаврентій Струк і Маркіян Моспан.

(4) Літопись монастиря ОО. Василіян в Прудентсполіс, 1924 р., ст. 2 об.

ВІДВІДИНИ НАШИХ ЦЕРКОВНИХ ДОСТОЙНИКІВ

МИТРОПОЛИТ А. ШЕПТИЦЬКИЙ. — Архиепископ Львівський і Митрополит Галицький, Кир Андрій Шептицький відвідав Бразилію в 1922 році. Це зробив він в характері урядового Візитатора, як папського делегата. Свящ. Східня Конгрегація письмом із дня 4.2.1921 просить його, щоб відвідав українців у Бразилії й Аргентині та опісля подав звіт про їхній стан (1). Перше бував львівський Митрополит на північній американській півкулі, Канаді й Америці, а 28 березня 1922 з Філадельфії прибув до Бразилії. Аж до Ріо де Жанейро виїхав йому на зустріч о. Маркіян Шкірпан. До Куритиби прибув 2 квітня. Між іншим Кир Андрій посвятив на Ірасемі, дня 21.5.1922, церкву св. Йосифа, що вже була збудована 1909 р. Всюди дуже гарно вітали достойного Гостя. В червні виїхав Митрополит до Аргентини, а йому товаришив о. Євстахій Турковид ЧСВВ та світський о. Омелян Ананевич. З Аргентини він вернувся до Америки. Крім канонічної візитації всіх українських церков у Бразилії, Митрополит скликав з'їзд усіх українських священиків, що відбувся в Дорізоні 26-29 квітня 1922 р. Сам Митрополит був председником з'їзду. Взяли участь: о. Маркіян Шкірпан ЧСВВ, ігумен і парох Прудентополя, о. Климентій Бжуховський ЧСВВ, ігумен і парох Ірасеми, о. Петро Процьків — парох Маршал Маллет, о. Омелян Ананевич — з Дорізону, о. Іван Михальчук — парох з Антоніо Олінто, о. Януарій Коциловський ЧСВВ — з Прудентополя, о. Євстахій Турковид ЧСВВ — з Прудентополя, о. Рафаїл Криницький ЧСВВ — з Куритиби. На з'їзді не явився парох з Іваїв — о. Петро Осінчук, з причини недуги (2).

(1) Архів Ген. Курії — Лист Свящ. Конгрег. для Сх. Церкви до Митрополита А. Шептицького, Прот. ч. 4267/20.

(2) Архів Пров. Курії: "Протокол нарад з'їзду священиків українських у Бразилії, який відбувся під проводом Їх Ексц. Митрополита Галицького Впреосв. Андрея Шептицького, в Дорізоні від 26-29 квітня 1922".

КИР К. БОГАЧЕВСЬКИЙ. 8 років по тім Апостольський Престід знову назначив візитатора, щоб відвідав українців у Південній Америці, в особі філадельфійського єпископа Константина Богачевського. Прибув він до Бразилії у вересні 1930 р. Він і посвятив в Куритиби нашу церкву, при вулиці Мартінъ Афонсо, дня 14 вересня. Цей владика також збирав між нашими у Бразилії й Аргентині пожертви на українську папську колегію в Римі. На його руки зібрано 2.797 мільрейсів, а в Аргентині 236.10 пезів. Вернувся у грудні (3).

КИР І. БУЧКО. Третім Апостольським Візитатором, що відвідав наших поселенців у Південній Америці, був Преосв. Кир Іван Бучко, який прибув до Бразилії у серпні 1939 р. Він то 27.8.1939 посвятив-консекрував у Прудентополі нашу найбільшу святиню в Бразилії, що її з прив'оду 300-ліття смерті св. Йосафата почав о. Шкірпан будувати 1923 року (4). Повернувшись з Аргентини, куди був виїхав у листопаді, посвятив семінарію св. Йосифа 1.3.1940.

1953 року Апостольська Столиця творить для всіх східніх католиків ординаріати. Ординарієм назначує кардинала з Ріо де Жанейро, дон ЖАЙМЕ ДЕ БАРРОС КАМАРА. Цей кардинал був дуже прихильний для нашого обряду. Ставши ординарієм він робить візитації наших парафій і головніших церков: Прудентополя, Куритиби, Понта Гросси, Мале, Дорізону, Пато Бранко й інших. Його супроводить всюди вибраний ним Ген. Вікарій о. Климентій Прийма. Кардинал дуже високо оцінив нашу Церкву в очах бразилійців. Всюди говорив про наш гарний обряд, підкреслюючи слово "УКРАЇНСЬКИЙ ОБРЯД." Всюди наказував навчати української мови. Дітей не допускали до Першого св. Причастя, поки не навчатись читати по-українському. Те, що ми маємо сьогодні Єпархію у Бразилії його заслуга чи ненайбільша.

(3) Ювілейний Альманах Вас. Студ. у Браз., Трасема-Прудентопіль, 1946 ст. 57.

(4) продовжав будову та її закінчив 1928 р. о. Є. Турковид.

ІХ БЛАЖЕНСТВО Й. СЛІПІЙ. Вертаючись з Євхаристійного Конгресу, що відбувся в Болівії 1968 р., вступив на бразилійську землю, щоб і тут відвідати українців, Блаженніший Верховний Архієпископ і Кардинал Кир Йосиф Сліпий. Було це в початках вересня. Йому товаришили: вінніпезький Митрополит Кир Максим Германюк, едмонтонський владика Кир Ніль Саварин ЧСВВ, торонтонський владика Кир Ісидор Борецький та наш Преосв. Кир Йосип Мартинець ЧСВВ. Дуже врочисто всюди Блаженнішого вітали, як довголітнього страдника за св. Віру й нашу українську Церкву, не тільки українці, але й чужинці.

КАРМАНЩИНА

Дуже багато натерпілися ОО. Василіяни у Бразилії від Карманського та “карманщуків”, почавши від 1923 р.

Петро Карманський, колишній римський богослов, професор і поет, а в часі визвольної війни України дипломат, зразу секретарював у посольстві українським при Ватикані, пізніше приїхав до Бразилії збирати фонди на оборону України. В грудні 1922 вертається в Старий Край. У Бразилії був нав'язав добрі зносини з ОО. Василіянами. Тому ідучи до Галичини, наші Отці вислали разом із ним двох василіянських питомців на новіціят у Мукачеві, на Карпатській Україні, Романа Мартинця й Івана Рого. Наступного року (1923) Карманський знову вернувся до Бразилії, але не як дипломат чи післанець уряду, але як промадський діяч, щоб zorganizувати Бразилійську Україну... Спочатку ОО. Василіяни навіть віддали йому в руки редакцію “Праці”. Але співпраця з духовенством не пішла далеко. Карманський почав бути “своїм паном”, поміщуючи в “Праці” свої ідеї, противні ідѣям наших Отців, а то й Католицької Церкви. Ще того самого року відіслано його з редакції і він виїхав з Прудентополя 16.12.1923 (1). Одначе, тайно Карманський з ОО. Василіянами був зірвав уже скоріше; львівська газета “Діло” (17.11.1923 уже була помістила “лебедину пісню” Карманського проти ченців Василіян. Виїхавши з Прудентополя, Карманський у Порто Уніоні закладає газету “Хлібороб” і колегію. Та й почалося такє, чого ще мабуть не було не тільки в Бразилії, але й в усій Україні. Люди самі говорили, що Карманський здурів... “Хлібороб” лле помії на “Працю” від самого початку, а Отців уважає за дітваків, закидає їм “невченість”, зрадництво, тощо. Для Карманського було тоді лиш 964 грамотних людей тобто ті, що брали “Хлібороб”, а решта то “темна василіянська маса”.

(1) Літопись Манастиря ОО. Василіян в Прудентополіс, р. 1923, ст. 2.

Полеміка між “Хліборобом” і “Працею” і то зажерлива й деструктивна, велася аж задовго. Боротьба не осталася на писальній боротьбі. От 16.12.1924 у Трес Баррас одна жінка обкидала о. М. Шкірпана гнилими яйцями, при тім викрикувала, що Карманський це її брат. Можна сміло сказати, що всякі зовнішні переслідування, як перших часів так і пізніших, хочби які сильні, не пошкодили нам стільки, що Карманщина. Але Карманський минувся, а Василіяни осталися й далі працюють таки для свого народу й у найтяжчих хвилях його не зрадили, ані не поплили з хвилею, як ті, що Василіяни окликували зрадниками (2).

(2) Згаданий “Ювілейний Альманах” 1946, ст. 62-66.

ПРИБУТТЯ НОВИХ ВАСИЛІЯН

Після візитації о. Протоїгумена Калиша прибувають до Бразилії наступні Василіяни:

- 1923 — о. Вартоломей Сенюга і о. Іларій Жидан
- 1927 — о. Мартирій Котосич і бр. Лаврентій Струк
- 1929 — о. Йосафат Хома
- 1931 — о. Николай Лиско і бр. Маркіян Моспан
- 1934 — о. Йосафат Рога (вже роджений в Бразилії)
- 1935 — о. Венедикт Мельник, о. Іпатій Майка та о. Йосип Мартинець, роджений у Галичині, вихований у Бразилії і тут перший наш єпископ.
- 1936 — о. Мелетій Камінський та о. Орест Дуб
- 1937 — о. Іринарх Маланяк
- 1938 — о. Орест Карплюк
- 1939 — о. Христофер Миськів і о. Рафаїл Лотоцький
- 1940 — о. Микола Іванів
- 1942 — о. Йосиф Прийма й о. Теодосій Кучинський (вернулися з Європи)
- 1946 — о. Матей Сянчук (з Канади)
- 1947 — о. Петро Бальцар, о. Доротеї Шимчій, о. Методій Ничка й о. Панкратій Ньюнка.
- 1948 — о. Сотер Голик (з Півн. Америки), о. Ірина Вігоринський та бр. Маріян Халула, який незабаром виїхав до Апостолес, в Аргентині, там і помер 1980 р.
- 1962 — о. Василь Зінько (з Аргентини)

ЩОДО ПОВИЩЕ ЗГАДАНИХ ВАСИЛІЯН, то:

О. ВАРТОЛОМЕЙ СЕНЮТА душпастирював в Ірасемі, Куритибі, Пітанзі, Прудентополі й Уніон да Віторія. Давав місії, парохував, настоятелював і точно писав хроніку по наших домах. 5.1.1963 вшанував 50-ліття свого священства. Працював у Бразилії 47 років. Помер у Прудентополі 2.7.1970 і там похований.

О. ІЛАРІЙ ЖИДАН, був ігуменом у Прудентополі. Опустив провінцію і чин 16.5.1924 (1).

О. МАРТИРІЙ КОТОВИЧ, після ревної праці в Бразилії, 1937 р. виїхав до Аргентини й там працював аж до 1949 р. Уже хворий вернувся до Бразилії. Будучи сильною волею, ніколи не скаржився на невігоди, недостачі й недуги. Любив церковний спів і почеслях навчав його наших вірних. Помер у Прудентополі 11.11.1949, і там похований.

БР. ЛАВРЕНТІЙ СТРУК. Був завідателем василіянського видавництва в Прудентополі й Апостолес, диригентом хору та великим помічником отців у місіях. Помер у Куритибі 23.8.1964, а похований у Прудентополі. Був він дуже солідний у виконуванні доручених йому завдань. Незвичайно любив Видавництво — друкарню. Для себе був ощадний. Мав гарний голос і був товариський. Люди його любили.

О. НИКОЛАЙ ЛИСКО — довголітній магістер наших новіціятів у Крехові, Прудентополі й Іваї; великий аскет і духовний провідник. Душпастирював, настоятелював та був живим Прикладом святого монашого життя. Помер в Іваї 28.9.1971, на 94-му році свого життя й там похований.

О. ЙОСАФАТ РОГА — перший василіянин роджений у Бразилії Народився на оселі Гварапуава, коло Прудентополя 2.10.1903 р. Після початкової освіти, навчався в латинській архієпископській семінарії в Куритибі, враз із теперішнім нашим єпископом Кир Мартинцем. 1922 обидва виїхали до Європи на

(1) Літопись манаст. ОО. Василіян в Прудентополіс, 1974, ст. 2 об.

новіціят Отців Василіян у Мукачеві. Богословію студіюють у Григоріянськiм університетi в Римi. Його висвятив на священника грецький єпископ Ісая Пападополус, у своїй приватній каплиці, 24.11.1929. Літом 1930 р. отримує ліценціят з богословії й вертається на Закарпаття. Один рік був соцієм на новіціятi в Мукачеві, опісля три роки працював в Василіянськiм інтернатi в Ужгороді. Одночасно був, wraz з о. Й. Мартинцем, професором схоластиків. — До Бразилії вернувся 1934 р. Відразу стає секретарем Віцепровінції, душпастирює, організує в Прудентополі хор (а був добрим диригентом), а 1935 р. основує семінарію св. Йосифа. Був редактором “Місіонаря”, а 1939 р., в часі “націоналізації”, його арештували в Прудентополі за проповідь українською мовою. Давав місії; настоятелював; був ігуменом у Прудентополі й Ірасемі, рiвночасно професором василіянських клириків (на схоластикаті, філософії й богословії), протойгуменом від 1953 до 1958, коли став ген. Консультором Чину й духовником укр. колонії св. Йосафата в Римі. Там же проходить дві важкі операції. 1965 р. 10 місяців був на відпочинку в Бразилії, знову вертається до Риму, але згодом приїжджає до Бразилії й стає духовником при новіціятськiм домі в Іваї до кінця свого життя. Помер у Прудентополі 23.4.1975 і там похований.

О. ПАТІЙ МАЙКА — після недовгої праці в Бразилії, виїхав на душпастирську працю в Аргентині, опісля в Уругваю, де й помер.

О. МЕЛЕТІЙ КАМІНСЬКИЙ — попрацював у Бразилії 21 років, як душпастир, парох, місіонер, настоятель, професор василіянських студентів та великий народолубець. Був на правду батьком для українських імігрантів у Бразилії та їхніх дітей. Давав напрям не тільки релігійній, але й громадській праці. Був навіть головою “ТПУК” (Товариства Прихильників Української Культури), в 1950-1952 роках. Помер у Куритибі, де був парохом, 27.3.1957, а похований у Прудентополі.

О. ОРЕСТ ДУБ ревно працював у Бразилії, хоч забагато енергійний. Професорував у Семінарії Св. Йосифа й редагував “Місіонар”. Також давав місії.

Виїхав до Аргентини 1939 р., де душпастирював в Місіонщині, а згодом виступив з Чину та став священиком латинського обряду.

О. ПРИНАРХ МАЛАНЯК був: магістер новіцят, душпастир, парох, місіонер і громадський діяч. Побудував церкву і дзвіницю в Пітанзі й Сан Павло докінчив. Багато допоміг нашим людям. Дописував до наших журналів. Був добрим психологом і надзвичайно динамічним. Визначався особливою набожністю до Богоматері. В Куритибі зорганізував Український Допомоговий Комітет та провів один із найкращих з'їздів нашої промади 1947 р. Цей з'їзд і наступний, що відбувся в Понта Гроссі 1950 р. стали зав'язкою "Товариства Прихильників Української Культури", оживили Товариське життя і стали поштовхом до створення Східного Ординаріату у Бразилії, а згодом Екзархату та й сьогодні укр. Епархії. Помер у студійному домі св. Василія на Бателі, Куритиба, а похований на Іваї-Кальмоні.

О. ОРЕСТ КАРПЛЮК. Працював у Бразилії як душпастир, місіонер, парох, настоятель професор, будівник церков тощо. Дуже багато наїздився верхи по бразилійських "сертонах" — пралісах з духовною обслугою для наших вірних. Визначний будівник церков! Від 1947-го р. посьогодні працює в Аргентині, де завжди був і є при Управі Аргентинської Віцепровінції. Під цю пору — Протоконсультором і парохом в Обері. Здвигнув чудовий храм в Обері.

О. ХРИСТОФОР МИСЬКІВ — ревний душпастир, організатор Апостольства Молитви і його довголітній директор. Був: настоятелем, парохом, професором філософії, місіонарем. Визначався особливою набожністю до Пресв. Євхаристії, особливо ж до Пресв. Ісусового Серця. Душпастирював у Бразилії й Аргентині; співпрацював з редакцією "Праці" й "Місіонаря", якого також був редактором. Продовж довгих років виконував уряд прокуратора й економа ОО. Василіян у Бразилії. Організував великі з'їзди Ап. Молитви (в червні 1942) та Марійської Дружини (в прудні 1947). Заснував дуже бага-

то кружків Апостольства Молитви. Був енергійний, але й милосердний та виrozumілий. Одначе, найбільшою його заслугою — це заснування в нашій Церкві Інституту Катехиток Серця Ісусового. Його оснував він 1940 р. при допомозі інших наших отців василіян, зокрема тодішнього Протоігумена, а теперішнього Єпископа Просв. Кир Йосипа Мартинця. Прибувши до Бразилії з Карпатської України в 1939 році, почав він, між іншими своїми апостольськими змаганнями організувати “Катехиток Серця Ісусового”. На це дозволив йому тодішній ординарій для українців, дон Антоніо Маззаротто, з Понта Гросси, і поблагословили настоятелі. Інститут сьогодні живе й діє: в Бразилії, Аргентині й Парагваю. А має за ціль: пропагувати культ і царство Христового Серця між нашими людьми; навчати дитвору катехизму, української мови та взагалі українознавства. Покищо це перший такого роду інститут в українській Церкві. Спочатку мав апробату дієцезального єпископа, а сьогодні, від 1972 р. — Папського Права.

О. Христофор помер у Прудентополі 7.6.1973 і там похований.

О. МАТЕЙ СІЯНЧУК. Прибув з Канади, був душпастирем і місіонаром. 1947 р. дістав ексклявстрацію, рескриптом Свящ. Конгрегації з дня 2.4.1947, ч. 183/47, і вернувся до Канади.

О. ДОРТЕЙ ШИМЧІЙ — був у Бразилії душпастирем, директором семінарії св. Йосифа, професором, редактором “Місіонаря”, ігуменом, магістром і парохом в Іваї, а 1961 р. виїхав до Аргентини й там був Протоігуменом ОО. Василіян, а тепер у Курапаліве, Б. Айрес.

О. МЕТОДІЙ НИЧКА. У Бразилії душпастирював, парохував, настоятелював; був редактором “Праці” й “Місіонаря” та провідником Марійської Дружини, а також професором філософії в Іваї. Виїхав до Півн. Америки 1960 р., а тепер у Канаді, де в Едмонтоні—ігуменом і парохом.

О. ПАНКРАТІЙ НЮНЬКА був душпастирем, директором семінарії св. Йосифа, магістром новіціату в Іваї та одним з основників “Ехаристійного Лицар-

ства". Він показався найкращим василіяньським малярем. До Аргентини виїхав 1952 р. Працював в Аполтолес і Беріссо, а тепер — Протоігуменом Аргентинської Віцепровінції, з осідком у Курапалліве, Б. Айрес.

О. СОТЕР ГОЛИК Приїхав 1948 р. навчав наших перших богословів у Прудентополі, душпастирював, був пров. секретарем і повернувся до Америки 1949 року.

О. ІРИНЕЙ ВІГОРИНСЬКИЙ душпастирював, був письменником, редактором "Праці" й "Місіонаря" та професором наших василіяньських студентів. Помер у Прудентополі 4.3.1969 і там похований.

РЕШТА Василіяни прибулих з Галичини позістались у Бразилії й тут працюють, і Так:

1. — БР. МАРКІАН МОСПАН — кравець у Прудентополі й Ірасемі (неодну сотку габітів вшив він та ще шие); огородник, годинничар та виноробець у Прудентополі. Гарно прислужує василіяньським ченцям, коли прибувають до вас. монастиря в Прудентополі.

2. — ПРЕОСВ. КИР ЙОСИП МАРТИНЕЦЬ. Був співосновником Семінарії св. Йосифа. Редактором "Праці" й "Місіонаря", душпастирем, професором, довголітнім протоігуменом, ген. Протоконсультором і директором Папської Колегії св. Йосафата в Римі. Іменованій на Єпископа 10.5.1958; Ап. Екзархом став 30.5.1962, а Єпархом — 29.11.1971 В 1978 р. Згідно зі настановою собору Ватиканського II, закінчивши 75 рік життя зрідка єпископства. Тепер — в монастирі св. Василія Великого на Бателі, в Куритибі.

3. — О. ВЕНЕДИКТ МЕЛЬНИК — душпастирює в Бразилії 46 років. Збудував багато церков, каплиць і домів Сестер. Парохував, настоятелював, місіонерував і душпастирював також в Аргентині й Півн. Америці. Роздубовує фонди на утримання вбогих семінаристів. Перебув недавно важку операцію на горло. Ще душпастирює й буде церкву на Марінга. Разом із о. Орестом Карплюком буде церкву на Пітанзі. Її вже не має. Побудовано нову старан-

ням о. Маріяна Стружака і о. Тараса Олійника — Василіян. О. Мельник купує великі дзвони і буде дзвінницю у Прудентополі. Про його працю можна написати велику книгу.

4. — О. РАФАІЛ ЛОТОЦЬКИЙ. Працює в Бразилії понад 40 рр. Прибув з Галичини як секретар-Ап. Візитатора Кир Івана Бучка й тут залишився. Душпастирював, місіонерував, парохував, був магістром новіціату, професором, духовником, дописував до “Праці” й “Місіонаря”. Тепер хворий у Прудентополі.

5. — О. МИКОЛА ІВАНІВ. — Працює в Бразилії від 1940, як місіонер, парох, настоятель, професор письменник, будівник церков тощо, головно монастиря і церкви в Іваї; громадський діяч і організатор. Написав книжки: “Пресвята Богородице, спаси нас”, “Свята Місія”, і “Ріки Води Живі”. Був першим головою Товариства Прихильників Української Культури і провідником Новіціату Сестер Служебниць у Прудентополі. Від кількох років обслуговує укр. громаду в Порто Алегре, для якої вистарався церкву. Доїжджає з Куритиби, де є духовником студійного дому св. Василія Великого.

6. — О. ПЕТРО БАЛЬЦАР — 34 роки у Бразилії, як душпастир і місіонер; збудував чимало церков, був настоятелем, туменом, протоігуменом. довгі роки парохом, організатором товариств і з'їздів. Тепер душпастирює в Прудентополі, де вдруге виконує уряд директора Апостольства Молитви. Від років старається про стипендії для василіянських і не-василіянських студентів. Спмагає бідних уживанням убранням, що приходить на його руки з Канади й Америки. Почав будову нової Церкви, на Ірасемі, яку викінчив о. Микола Іванів — Збудовав Хресну дорогу на горі, де була стара Церква.

7. — О. ВАСИЛЬ ЗІНЬКО — один із перших учнів семінарії св. Йосифа в Прудентополі. Прибув з Аргентини, а народжений у Галичині. Повернувшись зо студій у Римі, працював трохи в Бразилії, опісля в Аргентині. Від 1962 р. — стало в Бразилії, в Прудентополі, де є редактором “Праці” й

“Місіонаря”, професором у семінарії, душпастирем і місіонером, письменником, провідником новіціату Сестер св. Йосифа на Лнії Віторія (Круз Машадо). Автор багатьох видань. Був провідником СС. Службниць — 8 років. СС. Катехиток св. Анни 8 років. Від років є капеляном лікарні і дому Серця Марії в Прудентоголі.

СТВОРЕННЯ ВІЦЕПРОВІНЦІЇ

До 6-го грудня 1931 р. Василіяни в Бразилії становили тільки т. зв. "Місію". За згодою Свящ. Конгрегації для Східніх Церков, письмо з дня 30.11. 1931, прот. ч. 557/31, — тодішній Архимандрит Василіянського Чину о. Дионісій Ткачук, своїм письмом із дня 6.12.1931 ч. 52/31, з Кастел Гандолфо, ерегує й установає Віцепровінцію Чину св. Василія Великого в Бразилії. — А 27.4.1932 згадана Свящ. Конгрегація видала Декрет, в яким кажеється, що тодішній Папа Пій XI, взявши під увагу прохання Генерального Настоятеля Василіянського Чину св. Йосафата та за-слухавши інформацій Апостольського Нунція в Бразилії й куритибського Архиепископа в Парані, радо дає свою згоду на ерекцію Віцепровінції Василіянського Чину св. Йосафата в Бразилії — з тим, що Віцепровінція буде безпосередньо залежна від Генерального Настоятеля Чину (1).

Тим же своїм письмом з дня 6.12.1931 о. Архимандрит рівночасно відкриває василіянський Новіціят у Бразилії, з осідком у Прудентополі. Письмо Свящ. Конгрегації, яким дає на це право Головному Настоятелю Чину, появилось 11.6.1932, під ч. 2986/28 (2).

Ось повний текст письма о. Архимандрита Ткачука:

"Канонічне ерегування й установленне Віцепровінції Чина св. Василія В. та канонічне отворенне Новіціяту в Прудентополіс.

Архимандрит Чина св. Василія В.

Рим

Кастель Гандольфо, дня 6 грудня 1931.

Ч. 52/31

ДО

Високопреподобного Настоятеля Бразилійської Віцепровінції Чина св. Василія В.

Прудентополіс.

(1) Архів Ген. Курії: Бразилія — 27.IV.1932. — Декрет про ерекцію Віцепровінції.

(2) Архів Ген. Курії: Бразилія — 11.IV.1932. — Ерекція Новіціяту в Прудентополі.

Пересилаючи в залученню згідно з оригіналом копію письма св. Конгрегації для Східної Церкви з д. 30 листопада, ч. 557/31, яким дає свою згоду на ерегування й установлення канонічне Віцепровінції Чину св. Василія В. в Бразилії та на отворення Новіціату в місті Прудентополіс, — отсім, на основі повищого, канонічно ерегую й установляю Віцепровінцію нашого Чина в Бразилії і отвораю Новіціат з осідком в м. Прудентополіс.

В слід за тим Настоятелем сеї Віцепровінції повістає Впр. о. Євстахій Турковид Ч. св. ВВ. установлений письмом Архимандрита Чина з д. 3 серпня 1931, ч. 449/31.

Консульторами Віцепровінції є:

- о. Николай Лиско, протоконсультор
- о. Вартоломей Сепота
- о. Йосафат Хома.

Секретарем і Прокуратором Віцепровінції о. Клим Бжуховський.

Магістром Новіціату о. Николай Лиско

Соцієм Магістра Новіціату о. Януарій Коциловський.

При сій нагоді мило мені побажати цілій Віцепровінції, Новіціатови і їх провідникам найкращих успіхів.

Най Бог благословить!

Поручаюсь св. молитвам і оспало слугою в Христі

о. Діонізій Ткачук Ч. св. ВВ.
Архимандрит

Печать

о. Йосиф Заячківський Ч. св. ВВ.

Ген. секретар (3)

ПРОТОГУМЕНАМИ ВІЦЕПРОВІНЦІЇ БУЛИ:
До 23 червня 1933 р. о. Є. Турковид. Від червня до

- (3) а) Книга консульт місійних — 1932, ч. 1, ст. 8-9.
- б) Літопись ОО. Василіян в Прудентополіс, 1932 р., ст. 58-59.
- в) "Праця": 1932 р. ч. 1, ст. 1.

кінця 1938 — о. Маркіян Шкірпан. Дня 9.7.1938, подвійним листом (ч. 119 і ч. 1920) о. Архимандрит Ткачук заіменував Протоігуменом Бразилійсько-Аргентинської Віцепровінції ім. св. Йосифа, на наступне п'ятиліття, по впливі п'ятиліття попереднього Протоігумена о. М. Шкірпана, Впр. о. Йосипа Романа Мартинця ЧСВВ. Протоконсультором став о. Маркіян Шкірпан, другим консультором — о. В. Мельник, а третім і секретарем — о. Йосафат Рога. Новий заряд почав урядувати 2.1.1939. (4)

В 1944 р. о. Й. Мартинець був перевибраний на В-Протоігумена, а консульторами стали: о. В. Мельник, протоконсультор; о. В. Сенюта, о. Й. Рога, конс. і секретар; о. Мелетій Камінський — економ.

(4) Книга Консульт місійних — 1932, ст. 23 оборот.

НОВІЦІЯТ

Справа молодого чернечого-василіянського до-
 росту лежала на серці нашим отцям у Бразилії від
 самих початків. І так, о. Маркіян Шкірпан ввесь час
 думає про конвікт для наших юнаків, як також у
 Прудентополі постарався про відповідне місце під бу-
 дову новіціятського дому; докупив більше льотів у
 місті та кілька шакрів, щоб у (будуччині) було з чого
 утриматися (1). Знову ж о. Кирило Сімків уже в
 1908-1910 роках почав збирати хлопців, щоб закласти
 семінарію на Третій Оселі, коло нинішнього Малету.
 Та недуга й скоро смерть перекреслили його плани.
 Ще перед першою світовою війною наші отці виси-
 лають, у 1913 році, до Бучача двох хлопців, щоб во-
 ни вчилися в Тамошньому інституті. А коли спра-
 ва увінчалася неуспіхом, то приміщують наших юна-
 ків у куритибській архієпископській семінарії, хоч
 латинській. У ній було їх аж 7 в 1917-1919 роках,
 між ними — Іван Рога й Роман Мартинець, що їх
 згодом наші отці вислали на новіціят у Мукачеві,
 на Закарпатській Україні, до якого вступили вони 13
 січня 1923 р.

У Бразилії ж новіціят почався щойно 1932 ро-
 ку. Його відкрито на Благовіщення, за ст. стилем у
 четвер, дня 7 квітня 1932, з трьома кандидатами, а
 саме: Орестом Приймою, Василем Бобком і Петром
 Винником (останній на брата). Перші два походили
 з Ірасеми, а навчалися в езуїтській семінарії в Сан
 Леополдо, Ріо Гранде до Сул. При кінці того самого
 року прибув на новіціят Рафаїл Семчишин, з курити-
 бської архієпископської семінарії. Магістром цьо-
 го першого новіціяту був о. Миколай Лиско ЧСВВ,
 що прибув з Галичини до Бразилії 1931 р. — Видав
 цей перший новіціят трьох священників василіян: о.
 Пахомія Петра Осінчука — довголітнього Іваївського
 пароха, о. Йосифа Ореста Прийму, о. Теодосія А-
 дріяна Кучинського та брата Прокопа Петра Верету,

(1) (Арх. Ген. Курії: — Лист о. Шкірпана до о. Л.
 Березовського в Римі, 14.6.1914.

друкаря. Після новіціату, бр. Прийма 1936, а бр. Кучинський 1937, виїхали до Галичини на студії, що їх закінчили в Григоріянському університеті в Римі, де й стали священиками 25.1.1942 р., а в липні того ж року повернулися до Бразилії.

Після цього першого новіціату, що тривав-діяв від 7.4.1932 до 26.2.1937, настала перерва аж до 21.1.1941, коли під проводом б. Іринарха Маланяка знову розпочато новіціат у Бразилії. Вступники були вже наші вихованки Семінарії св. Йосифа в Прудентополі, й то аж 10, та ще кількох братів, з-поза семінарії, разом 16 кандидатів.

До вересня 1948 р. новіціат приміщувався у Прудентопільському монастирі св. Йосафата, а опісля його перенесено до новозбудованого дому Успення Матері Божої в Іваї, де діє він посьогодні. Новий Новіціятський дім збудовано заходами о. Миколи Іванова ЧСВВ, в 1946-1948 рр.

У програму Новіціятського навчання входить: аскетика, пояснення Конституцій, катехизм, літургіка, тлілік, історія укр. Церкви, спів, бонтон, українська мова та пояснення про св. Письмо й св. Василія, тощо.

ХРОНОЛОГІЧНИЙ СПИСОК МАГІСТРІВ, КАНДИДАТІВ І НОВИКІВ НОВІЦІЯТУ ПРОВІНЦІЇ СВ. ЙОСИФА У БРАЗИЛІЇ: (2)

МАГІСТЕР	РІК	КАНДИДАТИ	НОВИКИ
1. о. Микола Лиско 7.4.1932 - 26.2.1937	1932	4	-
	1933	2	2
	1934	4	2
	1935	4	2
	1936	-	3
	1937	2	-
<hr/>			
2. о. Іринарх Маланяк 21.1.1941 - 13.12.1944	1941	17	-
	1942	4	14
	1943	7	5
	1944	4	7
<hr/>			
3. о. Раф. Лотоцький 13.12.1944 - 2.12.1948	1945	8	4
	1946	4	8
	1947	8	3
	1948	8	8
<hr/>			
4. о. Панкр. Ньюнка 2.12.1948 - 18.5.1952	1949	5	6
	1950	1	4
	1951	6	-
	1952	4	3
5. о. М. Лиско 18.5.1952 - 22.2.1954	1953	-	4
	1954	15	-
<hr/>			
6. о. Доротеї Шимчій 22.2.1954 - 31.1.1961	1955	4	15
	1956	11	4
	1957	5	11
	1958	11	5
	1959	9	11
	1960	17	9
<hr/>			
7. о. Клим Корчагін 31.1.1961 - 25.5.1967	1961	6	11
	1962	14	6
	1963	6	11

(2) За Хронікою Новіціату.

	1964	-	5
	1965	6	-
	1966	9	5
	1967	15	9
<hr/>			
8. о. Атан. Купіцький	1968	7	10
	1969	7	5
25.5.1967 - 15.12.1973	1970	7	7
	1971	9	3
	1972	9	7
	1973	8	6
<hr/>			
9. о. Тарс. Залуцький	1974	9	5
	1975	8	9
15.12.1973	1976	12	8
	1977	9	11
	1978	22	8
	1979	14	17
	1980	21	12
9		365	285

МАЛА СЕМІНАРІЯ В ПРУДЕНТОПОЛІ

Наші отці в Бразилії вже здавна бажали заснувати бурсу чи ювенат для наших хлопців, які б опісля збільшали ряди ченців-василіянів на Землі Чесного Хреста, але це їм не вдалось через брак священників-професорів. Перші новики вже кінчали новіціят, а нових кандидатів не було, — отож, щоб новіціят не перервався на провінційній консулті в дніях 22-26 червня 1934 року (1) рішено, що з початком 1935 конечно треба відкрити в Прудентополі ювенат. Справою поважно зайнявся о. Йосафат Рога, а йому до помочі стали отці Йосип Мартинець та Мелетій Камінський. І ювенат — малу семінарію відкрито пропам'ятного дня 4 червня 1935 року, у вівторок. Почав це переважне діло о. Рога з 7-ма хлопцями, а при кінці року було вже 13. Мешкали й училися перші ювевісти у старому домі, - де колись була школа сестер Служебниць, точніше: де колись Сестри вчили, де й сам о. Йосафат замолоду вчився. Повних п'ять років тиснулись у тім будинку, а число учнів зросло до 35. Отож виринула необхідна потреба більшого, а то й великого дому, щоб усіх примістити, бо число зростало з кожним роком. Тому в 1938 р. почалася будова нового дому, стараннями о. М. Камінського, тодішнього ігумена в Прудентополі. Будинок - напів мурований, а напів дерев'яний. Посвячення фундаментів відбулося 24 квітня того ж року (1938). В-Протоігуменом о. Маркіяном Шкірпаном; посвячення ж самого будинку довершив Преосв. Кир Іван Бучко 1 березня 1940 р. Семінарію віддано під опіку св. Йосифа. При будові головним мулярем був Василь Лапунька, а дерев'яну частину будував бр. Поліевкт Мельник. Цей дім у 1953-61 роках став цілком перебудований і разом з монастирем св. Йосафата становить сьогодні один з найбільших будинків у Прудентополі. Цю будову, що являється

(1) Книга Консулт місійних", рік 1934, ч. 1, ст. 12-13

справжнім монументом, розпочато в 1953 році, щирими заходами всесв. о. Павло Миськова — тодішнього Протоархимандрита Василіянського Чину. Будинок має форму "Е", 72 м. довжини через 12-14 м. ширини, з просторими залами.

Прудентопільська Семінарія св. Йосифа це гімназія на правах державних шкіл. Так як у кожній інституції, Семінарія має свою дирекцію й провід, ними є: директор, віцедиректор і духовний провідник. Професорами — оо. Василіяни. Задля браку священників навчали в нашій Семінарії світські Професори, які приїхали до Бразилії по другій Світовій війні. Це і були: Юліян Палат, Іван Боднарук Ростислав Боднарук і Орест Лисинецький, а зростаючого з кожним роком щораз більшого числа учнів, від 1969 р. допомагають учителювати в Семінарії Сестри Службницькі П.М. та Катехитки Серця Ісусового з Прудентополя. Ця семінарія приміщує кожного року до 120-130 учнів, а часами доходить і до більшого числа, напр. цього року 1980 має 136. — Хоч з усіх семінаристів, що прийшли через семінарію св. Йосифа на новіціят вступило тільки 20%, проте, можна сказати, що решта не змарнувались. Більшість із них далі студювали й стали різними фахівцями та професіоналами, а надівсе свідомими християнами й діючими громадянами. Деякі ж стали світськими священниками. Всі вони признають, що навчання в нашому ювенаті багато їм допомогло. За те вони тепер щиро вдячні оо. Василіянам.

ХРОНОЛОГІЧНИЙ СПИСОК ДИРЕКТОРІВ І УЧНІВ
СЕМІНАРІЇ СВ. ЙОСИФА В ПРУДЕНТОПОЛІ —
БРАЗИЛІЯ, ВІД ПОЧАТКУ ІСНУВАННЯ ДО СЬО-
ГОДНІ, ТОБТО, ВІД 1935 — 1980 РОКУ ВКЛЮЧ-
НО (2).

ДИРЕКТОР	РІК	УЧНІВ
1. о. Йосафат Р. - ОСНОВНИК	1935	13
	1936	27
	1937	31
	1938	35
	1939	35
	1940	32
	1941	26
2. ђ. Мелетій Кам'їнський	1942	25
3. о. Йосафат Рога	1943	41
	1944	43
4. о. Йосиф Прийма	1945	38
	1946	33
	1947	19
5. о. Панкратій Нюн'юка	1948	39
	1949	42
6. о. Доротеї Шимчій	1950	46
	1951	50
	1952	53
	1953	63
7. о. Пасив Лозовий	1954	85
8. о. Єфрем Кривий	1955	73
	1956	83
	1957	93
	1958	102
	1959	103
9. о. Мирон Баранюк	1960	92
	1961	83
10. о. Павло Крайчий	1962	80
	1963	102
	1964	122
	1965	120
	1966	133

(2) Згідно з Книгою "Список Учнів" Семінарії св. Йосифа в Прудент.

	1967	118
	1968	113
	1969	104
	1970	136
11. о. Теодор Галіцький	1971	129
	1972	109
	1973	132
	1974	118
	1975	123
	1976	116
	1977	129
	1978	101
	1979	127
	1980	136

Загальні числа: директорів 11 число учнів 1.408
Священиків бувших учнів 64

СТУДІЇ

ІРАСЕМА-ПРУДЕНТОПІЛЬ-ІВАЇ-КУРИТИБА.

Після складення обітів, дня 4.10.1942, перші семінаристи св. Йосифа, що вибули новіціят у Прудентополі, виїхали на Ірасему, де в 1943 р. розпочався схоластикат, під проводом отців Ігумен о. В. Сенюта, Рафаїла Лотоцького, Ореста Карплюка та Йосифа Прийми. З 10-ох монашествуючих 6 уже були відповідно підготовані, тому й почали філософію, а 4 — гуманістику. Студентами філософії були брати: Василь Зінько, Борис Коцій, Мар'ян Стружак, Пасив Лозовий, Юрко Личман і Леонід Дідик, а гуманістики: Іриней Білян, Матвій Дмитерко, Платонід Еулик та Сотер Лозовий. Пізніше тут навчалися наші й теології, тобто до 1947 року. Після канонічної візитації Генерального Вікарія нашого Чину, о. Гліба Кінаха, що був на Ірасемі від 29 січня до 5 лютого 1947, теологію перенесено до Прудентополя. На Ірасемі лишилася філософія й гуманістика. У Прудентополі теологію викладали отці: Протоігумен Йосип Мартинець, Сотер Голлик (з Америки), Микіла Іванів і Йосиф Прийма. А на Ірасемі професорували отці: Йосафат Рога, Мелетій Камінський (пізніше ще

інші). — Трьох старших богословів із Прудентополя, задля браку священиків, дня 1.6.1947 висвячено на єреїв, а були вони: Василь, Володимир Зінько, Мар'ян Михайло Стружак та Борис Йосиф Кюцій. Святив їх у Прудентополі єпископ з Понпа Гресси Дон Антоніо Маззаротто. У прудні того ж року о. Зінько виїхав до Риму на дальші студії в Григоріянському університеті. Туди ж, до Риму, у другій половині 1949 виїхали на богословські студії ще 5 наших, а саме: Пасив Лозовий і Матвій Дмитерко — що вже були священиками, та Ефрем Кривий, Йосиф Баранюк і Іван Хризостом.

На Ірасемі філософія продовжалась до 1949. Спочатком того року, скінченні філософи, брати Клим Корчагин та Арсеній Кузишин, виїхали на богословські студії до архидієц. Духовної семінарії в Ла Платі, Аргентина, а філософію перенесено на Іваї. На Ірасемі лишився тільки схоластикат, аж до 1952 р., коли то 10 січня вивезено всіх братів студентів, і так: до Іваїв на філософію, а до Прудентополя на гуманістику. Одначе, після однорічної перерви, повернулись на Ірасему брати схоластики, бо в Прудентополі почато розбудову ювенату і неможливо було там схоластикат продовжати. Проіснував той же схоластикат на Ірасемі аж до трагічного випадку-пожежі, яка в ночі з 30.4. на 1.5.1955 жахливо перетворила в попіл гарну ірасемську церкву, дзвіницю й монастир. Заріз 4-го травня, забрано схоластикат знову до Прудентополя. І так на Ірасемі закінчилися василіянські студії.

У Прудентополі схоластикат діє увесь 1956 рік, із трьома клясами та 19-ма студентами. 1957, після генеральної візитації, на розпорядження в. Протосархимандрита Павла Миськова, його перенесено на Іваї. 1961 філософію з Івлів перенесено до Куритиби, де побирали наші студенти знання філософічні в архиеп. семінарії "Реджіна Аполлорум", а пізніше в "Студіум Теоложікум" ОО. Кларетіянців. 1967 знову філософію перенесено на Іваї, поки не збудують нового студійного дому в Куритибі, на Бателі. В половині 1969 всі студенти, тобто філософії й гуманістики з Іваїв переїхали настало до новозбудованого дому св. Василія в Куритибі, де наш студен-

тат діє посьогодні. А на богословські студії — з малими винятками — почавши від 1949 р., наші клірики все їдуть до Риму.

Від 1971 р. публікують гуманістичні студії в нашій куритибській “Студію” також питомці Спархії св. Івана Христителія з Віла Гваїри.

СПИСОК СТУДЕНТІВ ТЕОЛОГІЇ, ФІЛОСОФІЇ Й ГУ-
МАНІСТИКИБРАЗИЛІЙСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ СВ. ЙОСИФА, ВІД
1943 ДО 1980 РОКУ:РІК ТЕОЛОГІВ ФІЛОСОФІВ ГУМАНІСТІВ
В БРАЗ. В РИМІ

1943	-	6	4
1943	-	10	2
1945	4	4	6
1946	7	5	4
1947	6	7	7
1948	3	5	9
1949	3	6	14
1950	-	3	12
1951	-	3	8
1952	-	9	2
1953	-	5	6
1954	-	5	12
1955	-	-	13
1956	-	2	19
1957	-	12	12
1958	-	13	21
1959	-	10	15
1960	-	10	20
1961	5	14	19
1962	3	10	20
1963	5	12	15
1964	6	9	21
1965	-	10	13
1966	3	10	13
1967	-	10	5
1968	-	11	7
1969	-	8	12
1970	-	7	17
1971	-	11	20
1972	-	10	15
1973	-	12	18
1974	-	5	7
1975	-	3	19
1976	-	7	27

1977	-	10	20
1978	-	12	27
1979	-	13	26
1980	-	12	27
	45	311	534

ПРОВІДНИКАМИ СТУДІЙ У НАШІЙ ПРОВІНЦІ БУЛИ

- 1943 - 1944 — о. Йосиф Прийма — філософії й схоластикаду
 1945 - 1952 — о. Йосафат Рога — теології, філос. і схоласт.
 1949 - 1954 — о. Христофор Миськів — філософії
 1953 - 1954 — о. Йосафат Рога — схоластикаду
 1955 - 1960 — о. Йосиф Баранюк — схоластик. й філософії
 1961 - 1963 — о. Маркіян Пенцак — схоластикаду
 1961 - 1964 — о. Інокентій Баран — філософії
 1964 - 1967 — о. Атанасій Купіцький — схоластикаду
 1965 - 1967 — о. Тарас Олійник — філософії
 1967 - 1969 — о. Інокентій Баран — філософії
 1969 - 1970 — о. Омелян Дацишин — філософії й схоластик.
 1971 - 1973 — о. Тарсикій Залуцький — філософії й схоластик.
 1974 - 19... — о. Сотер Сідляр — філософії й схоластикаду

А професорами були — з малими винятками — всі наші отці, залежно від потреби й можності.

ПРЕДМЕТИ, ЩО ЇХ ВИКЛАДАЮТЬ У НАС НА ФІЛОСОФІЇ — це: Логіка, Інтродукція до філософії, Історія філософії, Антропологія, Методологія, Етика, Теодіцея, Соціологія, Психологія, Філософія релігії, Космологія й Реторика. — На третьому році тепер додають ще приготовчі предмети до Богослов'я, як: Загальний вступ до Богослов'я, Інтродукція до Св. Письма, Інтродукція до св. Отців, грецька мова й італійська та Історія Ізраїля. — А НА ГУМАНІСТИЦІ ВИКЛАДАЮТЬ: мову українську, португальську, латинську, англійську й французьку; математику, фізику, історію, географію, біологію та суспільну й політичну організацію Бразилії.

ПРОГРАМА: — в наших студіях придержуються вповні програми середньої й вищої державної школи.

ІСПИТИ: — Вони відбуваються по кожному двомісячнику (біместральні), так що є 4 іспити в році, крім кінцевих. Хто отримає з чотирьох іспитів "медіо" — середню 7, не потребує здавати кінцевих іспитів. — Оцінку дають не тільки за самі іспити, але також беруть під увагу писемні праці, пильність студента, тощо. Щодо іспитів з філософії, то не зберігається система іспитів біместральних. Їх переводять принагідно, згідно з частинами предметів.

2. МІСІЇ

У початках душпастирську працю між українцями у Бразилії треба було таки починати від св. місій. Це добре бачив о. Кізіма, тому свою духовну працю починає місією в Прудентополі, а зараз по тім на Ірасемі й Іпіранзі-Гважувірі.

Василіянські місії у Бразилії, на зразок старокраєвих місій це ряд логічно й психологічно упорядкованих проповідей і поук, які мають на меті оновити релігійне життя мирян. Вони охоплюють усю Божу науку. В часі місії є окремі науки — станові для чоловіків, жінок, хлопців і дівчат; а теж маленька місія для дітей. Тривають василіянські місії у Бразилії бодай один, повний тиждень, а найменше шість день. Проповідує один, два, а деколи й три священики, в годинах ранніх-передобідніх та пообідніх-вечірніх, стосовно обставин місця й часу.

Такі місії проповідували наступні отці Василіяни: Сильвестер Кізіма, Антоній Мартинок, Кирило Сімків, Рафаїл Криницький, Євстахій Туркфевид, Януарій Коциловський, Мартирій Котович, Вартоломей Сенюта, Йосиф Мартинець, Йосафат Рога, Венедикт Мельник, Іпатій Майка, Мелетій Камінський, Орест Дуб, Орест Карплюк, Іринарх Маланяк, Христофор Миськів, Рафаїл Лотоцький, Микола Іванів, Матей Сіянчук, Доротеї Шимчій, Петро Бальцар, Василь Зінько, Борис Коцій, Матей Дмитерко, Павло Крайчий, Тарас Олійник, Іларій Бардаль, Августин Діткун, Діонісій Ляхович, Петро Блацишин, Ігор Пелех та інші наші отці.

Усіх місій, що їх проповідували наші Отці в Бразилії до 1980 р., нараховано 420. Дуже багато їх проповідував о. В. Мельник і о. П. Бальцар, та найбільше таки проповідували і ще проповідують, то оо. Микола Іванів та Василь Зінько. (В останньому 10-літті, 1970-1980, о. Микола Іванів дав 80 місій, а о. Василь Зінько — 49 (1).

Дуже ревно наші отці проповідували місії в Бразилії із приводу ювілеїв: в 1923 р. — 300-річчя смерті св. Йосафата; в 1925 — 25-річчя Братства

(1) Це за "Працею", в якій згадані місії вписані.

Христового Серця та в 1946 — 50-річчя української еміграції в Бразилії.

Через несприятливі обставини й націоналізацію наші місії в Бразилії замовкли від 1938 до 1946 року, коли то між місіонерами уже знаходиться та веде перед о. М. Іванів, який своїми місіями на правду перебрал і ще переорує всі наші оселі в Бразилії.

Крім місій, по наших парафіях кожного року відбуваються, особливо в Великому пості, реколекції-Триднівки. Їх розпочав уже о. Кізіма. А о. Христофор Миськів свого часу давав навіть замкнені 8-денні реколекції для світських людей, головню молоді.

На місії в своїх парафіях запрошують радо наших отців світські священники. Вони їх дуже цінують і в часі місії допомагають.

Дуже цікаво, що наші вірні у Бразилії прагнуть св. місій! А це бачиться в часі місії: всі йдуть; дім лишається, звичайно, порожнім.

Подекуди місії набрали характеру всенародньої маніфестації любови до Бога, віри й самозбереження. На закінчення місії в Прудентополі 1946 р. до 6 тисяч людей ішли процесійно містом та співали "З Нами Бог" "О спомагай нас, Діво Маріє!" (2)

СТВОРЕННЯ ПРОВІНЦІЇ

На прохання Ген. Вікарія Нашого Чину, о. Гліба Кінаха, письмом до Свящ. Конгрегації для Східних Церкв (6.4.1948, ч. 68/48, щоб піднести бразилійську Віцепровінцію до стану Провінції, Свящ. Конгрегація (письмом з 7.5.1948, ч. 216/48) радо дала свою згоду та повновласті на юридичну ерекцію нової Провінції, з приводу 50-ліття праці Отців Василіян у Бразилії (1).

О. Ген. Вікарій, письмом з дня 22.5.1948, ч. 117/48 до браз. В-Протоігумена, зарядив скликати пров. Капітулу та вибрати трьох кандидатів на уряд Протоігумена. Письмом же з дня 23.9.48, ч. 266/48, назначив на Протоігумена браз. Провінції св. Йосифа о. Й. Мартинця.

СКЛАД ПРОВІНЦІЙНИХ КУРІЙ ДОСЬОГДНІ ТАКІЙ:

- 23.9.1948 - 1.6.1953 о. Йосип Мартинець — Протоігумен
 о. Микола Іванів — протоконсультор, економ Пр.
 о. Христовор Миськів — консульт. і адмон.
 о. Мелетій Камінський — консультор
 о. Сотер Голик — секретар, по ньому о. Й. Прийма
- 1.6.1953 - 27.2.1959 о. Йосафат Рога — Протоігумен
 о. Мелетій Камінський — проток. і адмон.
 о. Йосиф Прийма — консультор
 о. Дорогей Шимчій — консультор
 о. Пасив Лозовий — секретар
- 27.2.1959 - 15.8.1964 о. Петро Бальцар — Протоігумен
 о. Йосиф Прийма — протоконс. і секретар

(1) Ген. Арх.: Бразилія — 7.8.1948 — Створення Чернечої Провінції

- о. Пасив Лозовий — консулт.
і секретар
- о. Христофор Миськів — кон-
султ. і адмон.
- 15.8.1964 - 15.8.1970 о. Йосиф Прийма — Протоігумен
о. Рафаїл Лотоцький — прото-
конс. і адмон.
о. Єфрем Кривий — консултор
о. Клим Корчакін — консултор
і секретар
о. Маркіян Пенцак — заст. пров.
економа
- 15.8.1970 - 15.8.1973 о. Єфрем Кривий — Протоігумен
(до 19.1.72)
о. Павло Крайчий — пръв. Віка-
рій (від 19.1.72)
о. Володимир Бурко — конс., ад-
мон. і секрет.
о. Інокентій Баран — консултор
о. Маркіян Пенцак — екон. і від
19.1.72 конс.
о. Януарій Приставський від 19.
1.72 секр.
- 15.8.1973 - 15.8.1976 о. Павло Крайчий — Протоігумен
о. Маркіян Пенцак — Протокон-
султор
о. Володимир Бурко — консулт.
і адмоніт.
о. Тарас Олійник — консултор
о. Януарій Приставський — секр.
до 20.12.73
о. Євгенерій Дмитрів — секр. від
20.12.73
- 15.8.1976 - 15.8.1979 о. Павло Крайчий — Протоігумен
о. Володимир Бурко — прото-
конс. і адмоніт.
о. Петро Бальцар — консултор
о. Іларій Бардаль — консултор
о. Василь Цимбалістий — економ
і секр.
- 15.8.1979 - 1982 о. Павло Крайчий — Протоігумен
о. Іларій Бардаль — протоконс.
і адмон.

- о. Тарсизий Залуцький — кон-
сультор
- о. Елевтерій Дмитрів — консуль-
тор
- о. Василь Цимбалістий — економ
і секретар

АПОСТОЛЯТ ПРОВІНЦІЇ

1. ДУШПАСТИРСТВО

Що український народ у Бразилії зберігся посьогодні морально здоровим та являється релігійно найкраще вихованим, то завдяки запопадливій праці духовенства, особливо ж ОО. Василіянів. Від самих початків вони тут проповідують, катехизують, сповідають, організують, не зважаючи на всякого рода перепони. Їхня праця на цім терені напrawdę муравлинна, особливо в неділі й свята та перші п'ятниці. Крім парафій, обслуговують понад 140 осередків, 5 духовних Інституцій з їхніми новіціятами, інтернатами, заведеннями тощо. Вкладають жертвенну працю в проводі парафій і парафіяльних осередків, організують з'їзди, катехизації; навчають співу, мови, фолкльору й т. п. Крім відправ, що їх наші мають при своїх монастирях чи резиденціях кожного дня, вони дають відправу (словідь, Сл. Божу, проповідь тощо) кожної неділі на ближчих оселях, двічі в місяць на дальших, а бодай раз у місяць на найдальших. Деякі оселі знаходяться 180-200 км. вдалі. Колись наші отці їздили возом, верхи, а то й пішки ходили. Тепер більшість мають автомашини. Відвідують своїх вірних по містах, колоніях, а навіть найдальших закутинах із свч. водою в йорданському часі. Радо стішаєть із духовною поміччю хворим по шпиталях чи домах та хоронять покійних. Отці Василіяни у Бразилії особлившу увагу присвячують василіянській та світській молоді, наслідком цього — численні духовні покликання.

3. ЦЕРКОВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.

Дуже багато священників у Бразилії допомагають церковні організації, які діють на полі не тільки релігійному, але й народньому.

АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ. До таких організацій належить найперше товариство Ап. Молитви

(3). Його наші отці ЧСВВ впровадили між вірних у самих початках. Його “кружки” мали за ціль відправляти богослуження в неділі й свята та сходитися на спільне читання, яке заступало б проповіді й катехизації священника. Грунт підготовляв уже о. Сильвестер Кізима, а оснував о. Антоній Мартинюк. Перше таке товариство постало на Ріо Кларо 1898, після 5-денної мисії о. Мартинюка. А на Різдво 1899 він його оснував у Прудентополі.

Звичайно о. Мартинюк закладав так: давав перше мсію, а по ній засновував братство Христового Серця. Це був реальний і практичний овоч мисії. Таке братство було не що інше, як дальша тягла й постійна мсія.

Перші наші мсіонери спрваджували зо старого Краю побожні книжки, з яких кружки відбували спільні читання. Опісля появилася “Мсіонар”. При допомозі цього органу Ап. Молитви почався період експансії по найдальших оселях, і то не словом священника, а друкованим.

Не тільки празник Серця Христового, але й кожна перша п'ятниця й перша неділя місяця — це свято ревних членів Ап. Молитви. Багато тоді сповідей і св. Причасть.

До таких товариств наші отці впроваджували всіх — старших і молодших, обидвох полів. — Коли впроваджено товариство Ап. Молитви, то щезла зневіра, розпуста й пиянство. Народ став побожний і дуже часто приступав до св. Тайн. Коли святковано в Прудентополі 25-ліття заснування Ап. Молитви, то всю парафію посвячено Найсв. Христовому Серцю.

В околицях Прудентополя 45 кружків оснував о. Мартинюк, 18 о. Кізима, а по одному о. Михняк і о. Хмілевський. Це в початках. Опісля всі наші

(3) 1962 р. появилася дуже цінна книжечка о. В. Зінька ЧСВВ під заголовком “Апостольство Молитви між українцями в Бразилії”, Прудентопіль, 1962. З неї беремо наступні дані. Між іншим, автор заважає, що без Ап. Молитви Укр. Церква в Бразилії була б мов людина без рук.

отді основували й оснуюють кружки Ап. Молитви по своїх колоніях. Дуже багато кружків оснував о. Христофор Миськів. Сьогодні, практично нема ні однієї нашої колонії, де не було б Тов. Ап. Молитви.

Василіянські провідники Ап. Молитви в Бразилії були: о. Мартинюк, с. Криницький, о. Турковид, о. Лиско, о. Дуб, о. Христофор Миськів, о. Нічка, опісля о. П. Бальцар, ним він є й тепер. О. Христофор — від 1939 р. на цім уряді був аж до створення Екзархату в 1962. Він об'їхав всі наші поселення для обнови організації та закладання кружків. Провів спис кружків, впровадив книжки фреквенції на зборах, як теж передовішим членам дав замкнені реколекції. Видав "Підручник Апостолування".

Т-во Ап. Молитви між нашими вірними в Бразилії під цю пору начисляє до 15 тисяч членів.

У Прудентополі 23.9.1938 р. посвячено гарний пам'ятник Серця Христового. Церкви Пресв. Серця Ісусового побудовано, в Іваї-Кальмоні, Малеті й Пасоо Амарело недалеко Куритиби.

Під час коли світські товариства замовкали, — відмічує Микола Гец, — Апостольство Молитви найбільш інтенсивно працювало, і то за надхненням священика, точніше — василіянських ченців-місіонарів (4).

МАРІЙСЬКА ДРУЖИНА. Це друга сильна церковна організація, яка згуртовує нашу молодь та гарно діє при всіх майже церквах наших парафій у Бразилії. (5).

Перший хто започаткував тут цей рух, був світський священик о. Омелян Ананевич. А від 1928 р. ОО. Василіяни почали сильно пропагувати та засновувати це Товариство. Головним основником та провідником був о. Рафаїл Криницький ЧСВВ. Найперше оснував він його в Куритибі 1928 р., а відзнаки марійським дружинникам, роздав сам ку-

(4) Микола Гец: "Українці у вільному світі" — Ювілейна книга Українського Народнього Союзу, Джерсі Ситі 1954, ст. 233-252.

(5) 1962 р. о. Василь Зінко написав книжечку: "Марійська Дружина між українцями в Бразилії".

ритибський владика Кир Іван Брага. Внедовзі по тім о. Криницький засновує Марійську Дружину при інших наших церквах, зокрема Прудентопільщини й Ірасемщини. В Прудентополі — на Успіння 1929 р., вступило тоді відразу 240 дівчат та 54 хлопців (6).

Сьогодні гарно процвітає Марійська Дружина цілкомно при церквах, де є Сестри чи Катехитки. Вони то влаштуовують із нашою марійською молоддю різні імпрези релігійного й народного характеру, відбувають з'їзди й проці, дають театральні вистави тощо.

М. Дружина хлопців, дівчат, а подекуди й пань, є. можна сказати, другою правою рукою священників по всіх наших парафіях у Бразилії.

У Прудентополі відбулися два великі з'їзди Марійської Дружини: 15.8.1937 — під проводом о. Григарха Маланьяка ЧСВВ та 7-8 грудня 1947 — під проводом о. Христофора Миськова ЧСВВ.

СВХАРИСТІЙНЕ ЛИЦАРСТВО — це третє релігійне Товариство, яке існує та діє при наших церквах. Воно об'єднує наших дітей. Започаткували його наші Отці Василіяни в 1948-1949 роках. Подекуди воно навіть гарно процвітає.

— Існували ще інші релігійні товариства, як: "Місійний Союз", що мав за ціль спомагати прихми-збірками ювенат у Бучачі, Галичина. До липня 1913 р. він зібрав тисячу й сімдесят мільреїв. Одначе, війна в 1914 припинила його діяльність. У Прудентополі іістало в 1914 р. "Братство тверезости", якого статути потвердив сам куритибський владика Кир Іван Брага. Воно багато причинилося до піднесення релігійного життя. Також о. Н. Лиско ЧСВВ почав був поширювати "Товариство доброї смерти", але його припинено Римом. — У 1930-1940 р. значне число члїнників наших вірних вписалося до "Третього Чина св. Василія Великого". З приводу прийняття їм роздавано книжечку "Правила св. Отця Н. Василія Великого для світських людей", що їх уклав був о. Андрій Шептицький, бувший ігумен львівського монастиря св. Онуфрія, пізніший Митрополит.

4. ВИДАВНИЦТВО.

(6) о. Василь Зінко — тамже, ст. 6.

Видавничий апостолят ведуть наші отці Васи- ліяни від початку. Спершу спроваджували багато книжок із старого Краю. А що це не розв'язувало пекучої справи, стараються про власне видавництво. Вже бр. Софрон Горошук ЧСВВ організував був у Куритибі друкарняний комітет, який заплянував приступити в 1905 р. до видавання часопису й кни- жок. Це видавництво, через спори, захопили ради- калізуючі просвітяни та видали 1907 р. перший укра- їнський часопис у Бразилії "Зоря". Цей двотижне- вник став поширювати розеднання й ненависть до Цер- кви та її служителів-священиків. Його редагував Степан Петрицький. По 7-ім числі "Зоря" переста- ла появлятися.

"ПРАПОР". Заходами наших отців, зокрема о. М. Шкірпана оснований в Куритибі 1909 р. "Руську Друкарню". Того року їздив о. Шкірпан до Галичини. Вертаючись, привіз з собою студента політехніки Кліма Гутковського, що мав стати редактором нової газети, а в Відні закупив друкарську машину "Германія" й черенки. І так то 1.1.1910 р. почав виходити в Куритибі перший український католицький журнал "Прапор". Був це також двотижневик. Йо- го видає "Український Комітет", а редагує на заса- дах католицько-народорецьких К. Гутковський. — По 23-ім числі "Прапор" перенесено до Прудентопо- ля, де вже була уставлена, в будинку ОО. Василян, машина "Германія" з Відня. Тут журнал виходить до липня 1911 р., коли з браку сталого редактора, був змушений звинутися свій стьг... Гутковський вер- нувся до Європи, бо були завзяті напади противни- ків, які хотіли здемолювати приміщення "Прапора", а редактора вбити (7). Клим Гутковський віддав своє життя за Україну, як сонник укр. січ. стрільців.

"МІСІОНАР" — це релігійний журнал-місяч- ник, який почав появлятися з початком 1911 р. у Прудентополі. Його офіційна назва — "Український Місіонар у Бразилії". Від самих початків його ви-

(7) о. В. Зінко ЧСВВ: "Десяті Роки", "Праця", ч. 1-2, ст. 3 — 1972 р.

дають ОО. Василіяни, а першим редактором був о. Рафаїл Криницький ЧСВВ. Був гарно й цікаво редагований. Він став не тільки великим здобутком нашого українського християнотворчого життя, але й дістав глибоке признання від бразилійських церковних крутів. Він ішов до всіх наших осель у Бразилії, як теж до Аргентини, Півн. Америки, Канади, Паличини, Німеччини, Угорщини, Чех, а навіть у Східню Україну й Росію. Цей орган Апостольства Молитви вже від початку має звичайно в кожному своїм числі місячне намірення для Ап. Молитви, як також — місячного Заступника. — Коли в листопаді 1917 р., з огляду на воєнні дії, припинено в Бразилії іномовні публікації, “Місіонар” і “Праця” перестали появлятися. Хоч “Праця” незабаром, у травні 1919, знову почала виходити, то “Місіонар” — щойно 1935 р. Коли “Місіонар” не появлявся, то “Праця” поміщувала “місячні намірення”, щоб таким чином задоволити потреби великої організації — Апостольства Молитви. — Від 1935 р. редакторами “Місіонаря” були: о. Рога, о. Дуб, о. Христофор Миськів, о. Ничка о. Шимчій, о. Вігоринський, о. Купіцький, а від 1962 р. о. Зінько. — Друкується приблизно 2 тисячі примірників (8).

“ПРАЦЯ”. Цей український католицький журнал у Бразилії появилася перший раз 22.12.1912. Його видають у Прудентополі ОО. Василіяни, а першим редактором був п. Осип Мартинець, батько пізнішого першого українського єпископа в Бразилії, Клар Йосипа Романа Мартинця ЧСВВ. Спочатку був це двотижневик. Тижневиком “Праця” стала з 4-им числом 1915 року Уже в першій статті була виставлена Товстими буквами програма цієї газети: “На ґрунті релігійно-католицьким зачнемо працю біля о-свідомлення нашого українського народу в Бразилії”.

Спочатку ДИРЕКТОРАМИ ТА ЗАВІДАТЕЛЯМИ-жерентами “Праці” були світські люди, до 1928 р., коли “жерентом” стає брат Лаврентій Струк ЧСВВ, а по ньім — досьгодні бр. Прокіп Верета ЧСВВ. — РЕДАКТОРАМИ Ж БУЛИ: п. Осип Марти-

(8) о. В. Зінько ЧСВВ: арт. цит., тамже.

нець (світський; він помер 18.10.1913), а по ній — аж до 1920 — о. Рафаїл Криницький; з ним співпрацює о. Іван Гарасимович. 1921-1922 — оо. Януарій Коциловський та Євстахій Турковид, на спілку. До 26.11.1923 — Петро Карманський, світський. 1924 — о. Іларій Жидан з о. Климом Бжуховським 1925-1929 о. Є. Турковид. Опісля — з пів року, редак. о. М. Шкірпан; зараз по ній — о. К. Бжуховський, а дописує о. Р. Криницький — Такий стан тривав до приїзду о. Йосипа Мартинця з початком 1935 р. Значить, період 1920-1935 редагували й адміністрували "переходові". Та найбільше таки писали в тім часі: о. Є. Турковид — статті більш релігійного характеру, о. Я. Коциловський — статті полемічні, головню проти "хліборобів" — карманщини й о. Р. Криницький. — За редагування о. Йосипа Мартинця "Праця" стала на вершці свого розвитку. Являлася все з передовицею, весь матеріал був поділений на рубрики, писано й "про господарські справи". Друковано тоді вже 1.700 примірників. При кінці 1947 р. починає співпрацювати, а згодом і вести редакцію, аж до 1950 проф. Олег Габрусевич, світський. Від 1950 до 1954 — о. Методій Нічка, при співпраці о. Іриней Вігоринського та проф. Івана Боднарука. Другу половину 1950-их років редагує о. Клим Корчагін, 1961 — о. Володимир Бурко, а від 1962 посьогодні — о. Василь Зінко (9).

Крім 1917-1919 рр., "Праця" була ще перестала появлятися від половини 1940 до квітня 1946 р. через місцеві націоналістичні причини. Опісля не перестала вона виходити посьогодні, і це є одинокий василіянський журнал-тижневик, що існує сьогодні у світі.

КАЛЕНДАР "ПРАЦІ". Він появилвся перший раз 1921 р. опісля 1922 і 1923. Потім перестав, аж до 1933, коли то знову появилвся та — з малими перервами — виходить кожного року.

1 НЕПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ. Крім "Місіона-

(9) "Ювілейний Альманах — Календар Праці", Прудентопіль 1962, ст. 238-41.

ря”, “Праці” та “Календара Праці” друкарня ОО. Василіяни у Прудентополі надрукувала вже багато різних книжок і книжечок, розмаїтих молебнів та богослужень, Церковні пісні й народні, “Наслідування Христа”, кілька молитовників і катехизмів, тощо (10).

Направду, ніхто не може заперечити, що василіянське друковане слово в Бразилії було та є хлібом насущним для наших вірних і на половину зменшило працю отців місіонерів.

“Цвіркун” — Заохочені оо. Йосафатом Роґою та Йосипом Мартинцем наші василіянські клирики-студенти в Ірасемі 1945 р. почали видавати “Цвіркуна”, що з малими перервами появляється досьогодні. Ціль оснування цього органу була — вправляти молодих ченців у писанні та подавати відомості з їхнього життя. Спочатку писано рукою, опісля друковано, тільки для себе; згодом же помчав “Цвіркун” і в світ.

5. ПРАЦЯ ВИХОВНА-ОСВІТНЯ-КУЛЬТУРНА.

Попри постійну місіонерську працю до численних оселях, Отці Василіяни в Бразилії займалися також, і то вже від початків, іншими ділянками соціального життя наших людей. І так, організують найперше українські школи. “Школа має бути і мусять бути!” — казав о. Кізіма, і сам платив цілий рік за четверо найбідніших дітей. Опісля наші отці, зокрема Шкірпан і Бжуховський, заповідливо та неустрасливо займаються колоніальними-сільськими школами. Більше шкіл і краще устаткованих, поставило під час другої масової еміграції, від 1907 р. — 1914 р. вже було в Бразилії 35 укр. шкіл, з яких у самій муніципалі Прудентополі — 22 з 630 учнями. 1920 їх було 41, з цього припадало на Прудентопільщину 27, а 14 поза нею, як: в Ірасемі, Мюемі, Коста

(10) Див. Календар Праці, 1973: “Каталог Видавництва ОО. Василіяни у Прудентополі”, — ст. 113-115.

Карвальо, Жангадщині й Куриґибищині (11). І майже над усіма тими школами трудилися ОО. Василяни; найбільше о. Маркіян Шкірпан, о. Рафаїл Криницький і о. Євстахій Турковид. По тих школах навчали по-українськи. З них багато отримали й державну допомогу. — У розвитку укр. шкільництва велику роль відіграли Сестри Служебниці, що їх спровадили з Галичини наші Отці в 1911 році. Школи Сестри вели дуже добре. Наші учительки з колоній, у часі розвою “шкільних союзів”, що добути доучувалися в СС. Служебниць, які в 1938 р. вже мали 18 шкіл, а пізніше — 1949 р. — відкривають першу свою гімназію, згодом — більше гімназій та вчительські школи. — Крім Сестер ОО. Василяни ангажували до шкільної праці й світські сили та організували “шкільні союзи”.

“ШКІЛЬНИЙ СОЮЗ”. Для поліпшення шкільної справи, о. Рафаїл Криницький ЧСВВ почав організувати “шкільні союзи”, що мали за ціль спомогати шкільництво фінансово та чувати над вихованням молодого доросту. Перший такий союз постав у Прудентополі 1913 р. Тижневик “Праця” був його сильним проплагатором. Уже в першому році таких товариств, крім прудентопільського, засновано тринадцять, а саме в таких місцевостях: Жангада — два, Антоніо Олієто, Іраті, Нова Галичина, Консул Поль, Антоніна, Іваї (лілія), Капанема, Едуардо Шавес, Іваї-Унія, Кандідо де Абрев та Ріо Прето. — Отці ЧСВВ давали по колоніях також курси для старших неграмотних. Це робив уже о. Кізіма. Давали відчити, організували академії, тощо.

ТЕАТР. Отці Василяни у Бразилії старалися не тільки втримати релігійного духа й обряд, але й мати культурних людей, які цікавилися б духовними речами (12). А до того чимало помагає театр.

(11) -Альманах Укр. студ. у Бразилії. — Ірасема-Прудентопіль, 1946, ст. 49. — Рідна школа в Бразилії о. В. Зінька Прудентопіль 1960 стор. 244.

(12) о. В. Зінько ЧСВВ: “Десяті роки” — Причинки до історії ОО. Василян у Бразилії, “Праця” 1972, ч. 6, ст. 3.

— Першим осередком де давали періодично вистави й представлення, був Прудентопіль, від 1913 р., а другим — Ірасема. Аматорські гуртки наші Отці засновували й по колоніях. І вогли то виставляли, часто навіть по-мистецьки, гарні п'єси. Існують, подекуди і тепер такі ам. гуртки, головно де постійно є наші священники або Сестри чи Катехитки.

ХОР. Уже о. А. Мартинюк, ЧСВВ зорганізував був у Прудентополі церковний хор. Коли він виїхав до Галичини, то хором займався бр. Гавриїл Будний, який потрапив у Прудентополі зорганізувати дитячий хор. Діти не тільки співали Сл. Божу, але й Утреню та Вечірню. Вміли співати з Ірмологіона та знали й інші спеціальні напиви нашої церкви. — Як виїхав бр. Будний, то прудентопільським хором провадив (від 1927) бр. Лаврентій Струк, а від 1935 — о. Йосафат Рога, який допровадив хор до найкращого розвитку. - В наших часах, з василіян добрими диригентами показалися: о. Єфрем Кривий, теперішній владика-єпарх, і о. Павло Крайчий — протоігумен, фаховий диригент. Зараз диригує о. Володимир Ксвбич і провадить прудентопільським мішаним хором та хором семінаристів св. Йосифа.

ОРХЕСТРА. Українська орхестра існувала в Прудентополі, складена з 26 членів. Протектором її був полковник Лех. Він і утримував капельмайстра — бразилійця Алфреда Престеса, який крім своїх власних композицій ще уладив акомпанямента до наших колядок і пісень, як "Реветя стогне", що його співано в супроводі орхестри на Шевченківській Академії в Прудентополі 1913 р. Хором диригував тоді о. Клим Бжуховський (13). Який зорганізував перший мішаний хор у Бразилії, а саме на Ірасемі.

ПРОСВІТНІ ТОВАРИСТВА. Вони діяли між

нашими у Бразилії під різними назвами, як, “Просвіта”, “Товариство ім. Тараса Шевченка” тощо. “Просвіту” основуєть наші Отці не тільки в Прудентополі, Ірасемі, але й по колоніях. На Ірасемі вона існує вже в 1907р. і має найкращу книгозбірню. Це т-во дуже багато причинилося до піднесення рівня світнього наших людей у Прудентополі існувало аж три т-ва: “Просвіта”, “Руська Бесіда” й “Народний Дім”, що його збудував у 1912-1917 рр. о. М. Шкірпан; тоді злучено їх в одне сильне “Товариства Україна”, яке дуже поширилося та з’єднувало наших людей під прапором народньо-релігійним і було пізніше центральною організацією, яка поборювала ватії “Союзу” Карманського. — Наші Отці не тільки засновували товариства, але часто їх очолювали. Першим головою “Товариства Україна” був о. К. Бжуховський, опісля — о. М. Шкірпан (1919). Після другої світової війни засновано Товариства. Прихильників Української Культури (ТПУК).

ГОСПОДАРКА. ОО. Василіяни цікавились і господарським положенням укр. іммігрантів у Бразилії. Вони їх спомогали найперше доброю радою, напр. вказуючи господарям ліпші землі, дораджували поселювались не одинцем, а громадно. На Ірасемі о. Я. Коциловський побудовав 1917 р. кіратомий млин та велику столярню з машинами, щоб молодь навчалась ремесла. бр. Гавриїл Будний, і бр. Полєвкт Мельник що там перебували, керували варстатом — столярною. О. К. Бжуховський для ірасемців постарався ще й молотарку. У роках 1928-1934 о. Є. Турковид організував товариства рільничі. Господарку провадили Отці Ірасемі, особливу, коли там були приміщені студії. Тоді до удержання студентів ніхто не причинявся. Братя студенти на своє удержання працювали — сїяли пшеницю, жито. Садили бараболі, фасолю, кукурудзу. Мали коні й рогату худобу, безрого, дріб, робили гарбату і. т. п.

Самі ж Василіяни дали людям приклад доброю господаркою. Вже о. Кізіма організує господарку на Абрїлі коло Прудентополя. Це була підручна госпо-

дарка тодішніх ОО. Василян. Вона стала великою за о. М. Шкірпана. Було до сто штук рогатого скоту тощо. Був і виноградник та робили власне вино, що й до Сл. Божої вживали. Коло Ріо дос Патос була пасіка. Працював при ній у 40-их роках фаховий пасічник проф. Іван Палатинський, який довів число вуликів до двісті. Ця господарка була тут чинна до 1940 р., опильшовував її бр. Полієвкт Мельник. Згодом її переносять на Ронди, коло лінії Ріо Прето. В 1970-их роках знову відновлено в Прудентополі василянську господарку, коли то на Абрїлі розбудовано її в велику ферму худоби, свиней, курей та плянтації юбі, пшениці й рижю. Хоч і на Рондах далі провадиться раціональна господарка, подібно й на Іваї-Кальмоні, є велика господарка. Багато працюють браття новики.

“САМООСВІТНІЙ ГУРТОК”. Його засновано в Прудентополі, стараннями о. Йосипа Мартинця ЧСВВ, дня 12.7.1936. Причини оснування гуртка: брак рідної школи й інтелігентної сили, а самоосвіта молодого покоління, тут родженого — необхідна. Члени сходилися двічі в тиждень, середу й суботу. читали книжки й газети та влаштуовували доповіді, в більшості на теми українознавства, але були й про загальні міжнародні теми. Гурток мав і свій друкований орган “Самоосвітник”, що носив скромну назву “додаток до Праці”. Був дуже добре редагований, за допомогою о. Й. Мартинця. Д-р Йосиф Ділай був співредактором.

ВІДНОШЕННЯ ДО РІДНОГО КРАЮ. Українські імїгранти у Бразилїї мали прив'язання та щирю любов до Краю, з якого вийшли. Як Край потребував матеріальної помочі, браз. українець давав раду. У збіркових діях перед вели завжди ОО. Василяни. І так: роблено збірки на “Червоний Хрест”, оборону України, українських сиріт, на потерпілих у повенї 1926 р. Щорьку в листопадї збирано на українських інвалідів. Коли відвідував наших у Брази-

лії філадельфійський владика Кир. К. Богачевський, то зібрано на Римську Українську Колегію дві тисячі й сімсот дев'яносто сім мільреїсів. Давали теж на "Рідну Школу". Наші Отці піддержували всяку ініціативу, а то й давали почин, щоб підпомогти вільним змаганням українського народу. Це голов-но робилось протестами, вічними й телеграми 1923 р. вислано декілька телеграмів до "ради амбасадорів" у Парижі, що присудила Галицьку Волость Польщі. Завжди перед великими ОО. Василіяни. В червні 1950 р. відбулася велика протикомуністична конференція у Пруденціполі.

ОРГАНІЧНИЙ ЗРІСТ ПРОВІНЦІЇ

МОНАСТИРІ Й РЕЗИДЕНЦІЇ.

Спочатку мали ОО. Василіяни в Бразилії тільки два місійні осередки — Прудентопіль та Грасему. Тепер мають ТРИ МОНАСТИРІ Й ВІСІМ РЕЗИДЕНЦІЙ. Монастирі: в Прудентсполі, Іваї й Куритибі, а резиденції: в Куритибі, Грасемі, Понта Гроссі, Кампо Моврон, Ронкадор, Пітанга Пато Бранко й Сан Павло.

МОНАСТИРІ:

1. ПРУДЕНТОПІЛЬ. При вулиці Кандідо де Абрев, ч. 1636, знаходиться василіянський монастир св. Йосафата, збудований у 1916-1920 роках, а побільшений у 1953-1961. Тут і д'є Провінційна Управа (1). Поблизу монастиря стоять: а) Парафіяльна Церква св. Йосафата й дзвіниця з 6-ма дзвонами. Церкву збудовано в 1923 р., з приводу 300-ліття смерті св. Йосафата, і являється вона найбільшим українським храмом у Бразилії. Її будовано за пароха о. Євстахія Турковида. Посвятив — Кир Іван Бучко, Ап. Візитатор, дня 27.8.1939 р. 1961 р. за о. пароха Єфрема Кривого, її обновлено вперше, а за о. пароха Януарія Приставського — вдруге 1980-1981 рр. Дзвіницю збудовано за о. пароха Венедикта Мельника в 1946 р. — б) Василіянська Друкарня, в якій редагується й друкується "Праця" й "Місіонар" та багато інших видань і друкарських робіт. Першу свою друкарню ОО. Василіяни в Прудентополі відкрили 1910 р. Вона приміщувалась у будинку Василіяни, там де тепер є дім СС. Службениць, непроти бувшої фабрики пластинок фірми Пригофін Вовка. Опісля функціонувала вона там де тепер — га-

(1) З виїмком років 1959-64, коли протоігуменат мав свій осідок у Куритибі, при вулиці Мартінх Афонсо, ч. 441; 1964-70 — в Понта Гроссі, при вулиці Дон Педро Ц, ч. 1096; 1970 — знову в Куритибі, цим разом у дільниці Бател, при вул. Кармело Ранжел, ч. 1240.

раж на автомашины наших отців, а 1952 р. старанням Ігумена Миколи Іванова збудовано для друкарні новий мурований будинок при вулиці Кандідо де Абреу, напроти монастиря. 1980 р. її побільшено-додобудовано. Старанням пров. економ о. Василя Цимбалісти. Під цю пору має ця друкарня дуже добрі ці й самій вулиці, на розі з вулицею св. Йосафата в 1965 р. відкрито василіянську книгарню "Святої Маріни", що її за ігумена о. Елевтерій Дмитрова розбудовано 1980 р. — г) Знову ж на розі вулиць Маршал Флоріань й Пруденте де Морайс функціонує василіянська столярня, яка вже виробила дуже багато престолів, кивотів, сповідальниць, проповідальниць та інших робіт. Довголітнім її завдателем та працівником є (бр. Методій Солтис, фаховий столяр. г) Сполучена будинком із маґастирем діє мала семінарія св. Йосифа. д) Має прудентопільський монастир і велику господарку, на лінії Абріл і Рондах. — Парафія (св. Йосафата) вбудкована Члнві 12.IX.1956. (2). Матірню церкву й парафію обслуговує 12 отців. Всіх колоній — 40, а саме: Палмітал, Ітапара, Серро де Понте Алта, Кадеадо, Аґва Мінерал, Іраті (місто), Гонсалвес Жуніор, Лінія Б., Гвамірінь, Сан Педро, Ріо Прето, Сан Жвон, Понте Алта, Едуардо Шавес, Барра д'Арея, Кашоейріння, Барра Боніта, Пікірі, Парана, Еспранса, Віста Алеґре, Перобас, Маррекас, Банядо Вермелью, Сан Франсіско, Лаврас, Гваралуава (місто), Ріо дас Педрас, Марскондес, Тіжуко, Матон, Понте Нова, Друга лінія, Кеймадас, Папандува, Нова Галичина, Барра Вермеля, Бракатінґа, Ріо де Арея, Педра Бранка. Парафія найбільша в Єпархії: має 35 церков і каплиць та 5 місцевостей, де відправляється богослуження. — Парафія начисляє 4.114 родин та приблизно 23.000 душ (3). Отці цього дому також дають духовну обслугу: новіціятів СС. Служебниць, новіціятів й Інтернатів Катехиток С. Ісу-

(2) Аудюікацію церков: Прудентополя, Куритиби, Іваї Сан Павла й Понта Гросси вистарався Впр. о. Протоархимандрит Павло Миськів.

(3) Єпархіяльний Архів: Звіт про пасторальність парохій і місійних станиць. Куритиба, 1979.

сового, шпиталеві С. Ісусового, Домові Марії (вислужених СС. Службениць), СС. св. Йосифа на лінії Вікторія (Круз Машадо), СС. св. Анни та провадять і навчають у семінарії св. Йосифа. В Прудентополі, за старанням ОО. Василіян, зокрема о. пароха Є. Кривого, опісла о. пароха Я. Приставського побудовано величавий Народний Дім на місці старого Народного Дому, де відбуваються релігійні й народні зустрічі.

2. ІВАЇ. За стараннями оо. Василіян тут побудовано в роках 1909-1911 першу церкву для наших імігрантів, що тут осіли 1908 р. В 1912-1932 рр. тут парохував світський священик о. Петро Осінчук. Він вступив на новіціят ОО. Василіян у Прудентополі 1933 о., а парэфію обняли наші Отці. Парохом став о. Є. Турковид ЧСВВ, аж до 1939 а 1945-46 побудовали ОО. Василіяни нову велику муровану церкву, 1940 р. ОО. Василіяни збудовали 1-ий свій монастир дерев'яний, а 1947-48 - великий мурований, де й 5. 9.1948 примістився Новіціят ОО. Василіян у Базилії і тут діє посьогодні. Дім ереговано канонічно 10.1.1948. Тут і приміщувались свого часу студії схоластикату й філософії. Дім побільшено два рази: в 1954 та 1967. Крім матірної церкви — Пресв. Серця Христового — наші Отці обслуговують ще 15 колоній із своїми церквами чи каплицями, а саме: Руську Вулицю, Сан Роке, Імбуя, Салтінью, Тереза Крістіна, Резерва, Пінял, Баррейрос, Серра да Меза, Макакос, Лігасон, Гервал, Барра Ганде й Сабутейро. — Парафія начисляє 1.550 родин та прибіл. 9.000 душ. Парафія адюдікована Чижові 12.IX.1956.

3. КУРИТИБА. При вулиці Кармело Ранжел, ч. 1240, в дільниці Бател, знаходиться Дім св. Василя Великого — третій наш монастир. Це дім василіянського учинища. Його збудовано за допомогою Генеральної Курії в 1964-1969 роках. Канонічна ерекція цього дому відбулась 1.1.1971. Навчаються тут наші схоластики й філософи. Від 1971 р. підписують тут гуманістичні студії також питомці Єпархії св. Івана Христителя з Віла Гваїри. Куритиба. Професорують наші Отці з цього дому і з Мартінъ Афонсо, а часами, деякі предмети, викладають світські професори — за належною винагородою.

— В 1981 року тут навчалися 45 наших студентів: 16 філософії й 27 гуманістики. — Отці цього дому обслуговують 10 колоній, деякі з них близькі, деякі дальші, а деякі навіть 130 км. віддалі. а) Близькі, в дільницях і перемістях Куритиби: Пінейріньо, Бокейрон, Тарума й Абраншес; б) дальші: Іпіранга-Гважувіра, Пассо Амарело, Марцеліно; в) далекі: Маффра, Антоніо Олінто, Сантос Андраде, і Порто Алегре. Отці також повадять Новіціят СС. Василіянок на Бокейроні. — Кілька разів до року, вже здавна, отець василіянин їздить з духовною обслугою до Порто Алегре, в Ріо Гранде до Сул, де знаходиться добра горстка наших вірних. Від кількох років (1974) цю місію спогляє о. Микола Іванів ЧСВВ. Його заходами там набуто 1976 р. баптистську моштовню, що її перебудовано й вона служить як укр. католицька церквця для наших вірних. Недалеко від міста мають Отці хутор-шакер. Його набув отець Тарас Олійник. Господарку розпочав отець Володимир Бурко. Розвинув її отець Ювіній Ференц. Допильновує її один господарю Іван Бака. Відповідальний за господарку є бр. Дорстей Слобода. Він же є господарю цілого дому. Все що потрібно зробити, їдл. На другому хуторі є пасіка. Допильнують брати студенти.

РЕЗИДЕНЦІ.

1. Куритиба — Різдва Матері Божої, при вулиці Мартін Афонсо, 441. Перша церква тут поставила за старанням отців Василіян 1902 р. Була дерев'яна перебудована з приватного дому (4а). В роках 1925-1928 збудовано нову, муровану, а в роках 1964-1969 — теперішню, дуже гасну. Парафію адюдіковано Чинові 12.IX.1956. — При церкві знаходиться резиденція ОО. Василіян. На стало осів тут наш отець 1931 р. Теперішній мурований дім збудовано в 1941-1943, за о. Миксела Іваніва. В цій резиденції від 1961 до 1966 рр. приміщувався Василіянський

(4а) Арх. Ген. Курії: Бразилія — 27.6.1922 — Звіт о. Криницького

студентат у Бразилії. Параф'ія начисляє 610 родин. — З Мартінъ Афонсо наші отці доїжджали на Віла Гваїру, в Куритибі, де збудовали в роках 1954-1956 церкву, яка сьогодні служить за Катедру св. Івана Христителя. Будовсю церкви займався о. Мелетій Камінський сьогодні її перебудовують — побільшують.

2. ІРАСЕМА — Параф'ія й Резиденція Пресв. Родини Була, після Прудентополя другим василіянським осідком у Бразилії. Перший прибув сюди з душпастирською обслугою о. Сильвестер Кізіма 1897 р. опісля давав м'сію о. Антін мартинюк, а на стало осів тут о. Климентій Бжуховський, 3.7.1903. Він то й почав згаданого року організувати ірасемську парафію. На горі вже була каплиця. Коло неї о. Клима до року збудував монастирок (5), а в 1907-1910 рр. — велику дерев'яну церкву; згодом же на місці старої каплиці побудував о. Я. Коциловський величаєу дзвіницю, на подобу киевопечерської дзвіниці. Дехто називав ці забудовання Ірасемською "Печерською Лаврою", інші ж "Ясною Горю". На жаль, це все згоріло вночі з 30-го квітня на 1-го травня 1955 р. Вогонь почав від церкви, з захристії, десь опівночі. На місці давньої обителі — церкви й дзвіниці, — по всій горі, заходами о. Петра Бальцаря побудовано Хресну Дорогу, а на південному схилі гори — дуже гарну печеру Богоматері, Люрську гроту. — Теперішня, нова церква, мурована, велика й гарна-стилева, постала в роках 1955-1959, але вже не на горі, а на рівній поверхні, в приступному місці, на просторій площі біля дороги Папандува-Моема, напроти шпиталю СС. Служебниць. Будову нової церкви розпочав о. П. Бальцар, а закінчив о. М. Іванів. — Біля церкви побудовано, за стараннями о. П. Бальцара, нову, муровану й велику резиденцію ОО. Василіян, що її посвячено 1977 р. — Параф'ія адюдікована Чинові 11.1.1975. Покровителем її — Пресв. Родина, хоч першої церкви, на горі, був тільки св.

(5) що його пізніше розбудовано в більший монастир, де приміщувались василіянські студії від 1943 до 1955 р.

Йосиф. Всіх церков, крім матерньої, парафія на числяє 10: Папандува, Коста Карвальо, Моема, Барра да Пра́та, Помбас, Кравейро, Колорадо, Ріо да Пра́тінья, Волта Гранде й Ітайополіс. Всіх родин — 820. Крім згаданих колоній наші отці з Ірасеми ще дають відправи в кількох місцевостях, де є наші люди, але не мають ще своєї церкви, як: Ріо Негрінйо, Монте Кастело, Родейо, Бекер та інші.

3. ПОНТА ГРОССА. — Українську кат. церкву почали тут організувати в 1938 р. Початки дав о. О. Ананевич, світський. Опісля доїжджали оо. Васил'яни з Прудентополя, особливо о. М. Шкірпан. І знову отець світський, Володимир Ханейко. Опісля оо. Васил'яни — від 1945 по-сьогодні. В роках 1949-1951 збудовано тут — при вулиці Дон Педро II, — першу українську церкву. Доїжджав з Прудентополя о. Микола Іванів. Церкву побудовано засобами прудентопільського монастиря. Майже весь матеріял з Прудентополя. Громада була тут ще дуже мала. Справді вона допомагала багато.

Разом з церквою почалась василіянська резиденція в 1950 р. Парафія й резиденція — Преображення Господнього. Опісля, грішми Генеральної Курії набуто ще дві льоті з хатою ч. 109, де помішувалась у нашій резиденції Провінційна Курія в 1964-1970 роках. 1.1.1952 створено тут парафію. Першим парохом був о. Рафаїл Лотоцький, 19 років. Трохи опісля — о. Йосиф Прийма, а 17.3.1972 обняв парафію о. Інокентій Баран, що в роках 1972-1978 збудував тут гарний мурований храм Преображення Господнього. — Отці цього, дому обслуговують духовно, крім колоній, Шпиталь Ласкавого Ісуса "Бом Жезуз", а також правлять Сл. Божу в Катехиток С. Ісусового. — Обслуговують наступні колонії: 1. Фазендія, 2. Санжес, 3. Телемако Борба, 4. Лажеадо Боніто, 5. Каете, 6. Байро дос Фансас, 7. Баррейро. Наших родин — 693.

4. КАМПО МОВРОН — Парафія й резиденція Пресв. Трійці. Почав сюди доїжджати конем з Прудентополя найперше о. Венедикт Мельник ЧСВВ в 1935 р. Опісля доїжджали наші отці з Пітанги а са-

ме: о. Орест Карплюк, о. Іринарх Маланяк, о. Доротеї Шимчій, о. Борис Коцій о. Мар'ян Стружак та інші. — Першу церкву, дерев'яну, збудували тут наші отці 1959 року, коли то основано парафію. Опісля, до 1964 р., тут парохували світські священники. 1964-го р. знову перебрали ОО. Василіяни, і о. парох В. Мельник у роках 1965-1968 побудував нову муровану й величаву церкву Пресв. Трійці. Має ця матірня церква приналежних до себе 8 церков і каплиць, із 625 родинами, а саме: Мамборе, Журанда, УПА, Арауна, Пінялон, Марілуз, Умуарама, Мар'нга. — Довголітню дерев'яну резиденцію замістив новий мурований і гарний дім збудований, за стараннями о. Боніфатія Залуцького і за дуже великою допомогою П. Теофіля Бойка в 1979-1980 роках.

5. РОНКАДОР: Мають тут ОО. Василіяни св'їй осідок і парафію, властиво покищо - віцепарафію св. Миколая, від 8.9.1971. Перший, що сюди прибув з духовною службою - був о. В. Мельник, з Прудент. 1935 р. Першу церкву св. Миколая побудували люди 1940 р.; була дерев'яна. Пізніше почав о. Мельник будувати нову — муровану, в якій на Успіння Пресв. Богородиці відправлено вже першу Сл. Божу (6). При церкві є дерев'яна резиденція нашого отця пароха та мурована, висока на 15 м., дзвіниця з трьома дзвонами, які дзвонять електронічною командою з захристії. Це перша такого роду дзвіниця в українській Єпархії в Бразилії. Її збудував о. В. Мельник, а посвятив 4.12.1977 р. Преосв. Кир Єфрем Кривий, ЧСВВ (7) — Церков і каплиць має ця віцепарафія 6, а саме: Естівас, Нова Канту, Агва Клара, Мато Ріко, Палмітал і Формозо. Родин — 423.

6. ПІТАНГА — Парафія й резиденція Успіння Пресв. Богородиці. Ця парафія й василіянська резиденція почала основуватись у 1938-1940 рр. О. Орест Карплюк і о. Венедикт Мельник Василіяни збудували тут першу українську церкву, що її посвя-

(6) Календар "Праці" 1971, ст. 127.

(7) "Праця", ч. 4: "Празник дзвонів" — бр. Володимир Ковбич ЧСВВ (1978)

тив Преосв. Кир Іван Бучко в 1939. р. В роках 1954-1955 її добудував і побільшив її о. Іринарх Маланяк. Була дерев'яна. А тепер на її місце будують наші отці нову, муровану, велику й дуже гарну-стилеву: почав її бл. п. о. Мар'ян Стружак, а продовжає та вже викінчує о. Тарас Олійник. — Парафію ереговано канонічно 1953 р. Має вона 1.185 родин, із такими колоніями: Санта Марія, Сан Жозе, Іварайпо, Палм'тал, Барра Гранде, Боа Вентура, Турво, Пітанга де Байшо Боболета, Агва Фрїя, Ріо Кінзе Вораз де Сіма, Ріо Лізо, Арройо Гранде, Баррей'ньо, Нова Тебас, Бон Рет'ро, Ріо Кіето, Манюел Рібас, Піндаува, Іваїпоран, Аріраня, Жардїнь Алегре й Розарію. 1972 р. наші отці в Пітанзі перенесли із старої дерев'яної резиденції до нової — більшого мурованого дому, що його збудував у 1969-1972 роках о. Борис Коцїй. (8).

7. ПАТО БРАНКО — Алто Параїзо: Парафія й резиденція Пресв. Трійці Колонія Алто Параїзо знаходиться 14 км. від міста Пато Бранко. Сюди ОО. Василіяни доїжджали від самих початків поселення наших людей, в сорокових роках; спочатку з Прудентополя, опісля з Уніон да Вікторія, де мали сталий осідок. 1956 р. на Параїзо посвятив Каод. Д. Жайме де Баррос церкву, що її збудував о. Венедикт Мельник. Свого часу управляли парафією світські священники, опісля знову Василіяни й по-сьогодні. Їх заходами тут, на Параїзо, в роках 1961-1963 побудовано колегію заходами о. Николи Гембаровського і якою управляють СС. Катехитки св. Анни. В Параїзо осіли на стало наші отці 1975 р. Під цю пору будують велику муровану церкву в місті Пато Бранко. Землю 6 льотів купив о. Мельник. Будовою займався парох о. Клим Галада, ЧСВВ. Отці мають до обслуги ще такі колонії: Франсіско Белтрон, Салто до Лонтра, Гавіон, Трінта Волтас, лїнія Сан Педро, і Кандойшина з наступними колоніями: Кошо-ейра, Корво Бранко, Ріо Ново, Сан Педро, Канта Гато, Ріо Тапеба, Ларанжейрас і Лагоа Бонїта. Всіх наших родин 723.

8.. САН ПАВЛО — Храм Непр. Зачаття П. Д. Марії, і резиденція ОО. Василіян знаходяться у дільниці Віла Бела (Сан Каetano), на розі вулиць Валеріанас і Жазмінс. Василіяни тут працюють від січня 1954. В роках 1946-1954 душпастирював тут о. Йосиф Скульський, світський. З Василіян першим адміністратором цієї місійної станиці був о. Микола Іван'в. Спочатку замешкав у резиденції ОО. Стигматинів на Сан Каetano, і там в старій лат. церкві правив для наших вірних. У травні 1954 закуплено землю під сьогоднішню церкву й резиденцію на Віла Бела. Будову церкви розпочав о. Микола Іванів в 1955 р., а продовжав і закінчив 1965 р. о. Іринарх Малацяк. Разом з церквою в тій самій будові, є резиденція ОО. Василіян. Церква адюдікована василіянському Чиноді 7.5.1957. Українську парафію ерегував тут Преосв. Кир. Йосип Мартинець 5.6.1960, а латинську 10.7.1960 еп. Дон Павло Ролінг Лоурейро — еп. помічник і Ген Вікарій сантавл. архидієцезії. — Заходи створити лат. парафію при нашій церкві тут тягнулися приблизно 4 роки. Щойно по різних “про і контра”, по різних демаршах і консультаціях між лат курією, Східною Конгрегацією, укр. Екзархатом і Головною Василіянською Курією в Римі, дійшло до згоди (9). Отець Іринарх Малацяк став парохом обидвох парафій: української, яка начисляла 172 родин, і латинської — 2.100 вірними. Від 1956-1960 о. І. Малацяк кожної неділі, в побідній порі, в архiep. радіовисильні “Нове де Жульо” вів українську радіопрограму, в якій передавано на всю Бразилію церковні й громадські вісті та укр. пісні. Почавши від 20.6.1976, наші отці звідси обслуговували кілька років православних на Віла Барселона (Сан Каetano до Сул).

— КАСКАВЕЛ — місійна станиця; хоч не визначено між нашими резиденціями, проте фактично вона існує й де: на стало замешкав тут наш отець 3.1.1977; спочатку — в захристії, а 1979 р. вже в но-

(9) Календар “Праці” 1980: “Дещо про Українську Парохію Непорочного Зачаття в Сан Павло” — о. Теодосій Адріян Кучинський ЧСВВ, ст. 50.

вім мурованим домі. — На Каскавел ОО. Василіяни доїжджали в 40-их роках. Землю набув о. В. Мельник — 6 льотів — 1/2 квадри. Заходами о. Петра Бальцара збудовано тут стилеву дерев'яну церкву Неустаючої Божої Помочі, що її посвячено 1950 р. Наших родин у місті й околицях — 248 (10). Колонії, що їх обслуговує наш отець наступні: Ріо дас Антас, Сапукая, Ізакве, Оуро Прето, Сентраліто, Сеу Азул, Бом Ретіро, Корбелія, Гваран'асу. Кедас до Ігвасу й Жангада-Алто Пікірі. В Каскавел нема покищо нашої парафії, а тільки місійна станиця приналежить до Кампо Моврон.

(10) Це число та всі інші щодо укр. родин по наших парафіях, взято з Єпарх. Архіву: "Звіт про пасторальну діяльність парафій і місійних станиць", Куритиба, 1979.

ОРГАНІЧНИЙ РОЗВИТОК І ПЕРСОНАЛЬНИЙ СТАН.

ПРОВІНЦІЯ ВЖЕ ВИДАЛА ось таких наших Отців і Братів-помічників, що діють, або вже померли.

ОТЦІ: Йосип Роман Мартинець, пізніший єпископ; Йосафат Іван Рога, Йосиф Орест Прийма, Теодосій Адріян Кучинський, Василь Володимир Зінько, Борис Йосиф Коцій, Мар'ян Михайло Стружак, Пасив Павло Лозовий, (виступив), Матвій Михайло Дмитерко, Єфрем Василь Кривий, пізніший єпископ; Йосиф Лев Баранюк (виступив з Чину й став священником латинського обряду); Іван Ярослав Хризостом (виступив з Чину священства); Клим Олександр Корчагін теперішній ген. Консультор у Римі; Арсеній Олександр Кузишин, Інокентій Михайло Баран, Григорій Петро Мазепа, Мирон Тарас Баранюк (виступив з Чину й священства), Євген Володимир Гарасимчук (виступив з Чину й тепер православним священником), Марк'ян Микола Пенцак, Тарас Петро Олійник, Володимир Микола Бурко, Павло Мирон Крайчий — теперішній протоігумен, Дмитро Януарій Цап, Атанасій Антоній Купіцький, Августин Йосафат Діткун, Іларій Йосафат Бардаль, Олександр Іван Гавкалюк — тепер ігуменом і магістром новіціяту в Ілен-кові, Омелян Євген Дацишин, Ігнатій Іван Дорош, Віталій Адріян Климчук, Януарій Василь Приставський, Порфірій Василь Підручний - теперішній ген. Секретар, Теодор Володимир Галіцький, Тарсикій Орест Залуцький, Амбросій Ансій Дубина (виступив з Чину й священства), Лаврентій Петро Лавринюк — тепер душпастирює в Півн. Америці, (Нью Йорку), Василь Орест Цимбалстий, Елевтерій Нестор Дмитрів, Ювіній Дам'ян Ференц, Діонісій Павло Ляхович, Сотер Єронім Сідляр, Боніфатій Ісидор Залуцький, Доротей Володимир Зубач, Марко Петро Гевко, Клим Гадада, Жералдо Омелян Дацок, Домінік Михайл Стареправо, Доротей Лаврентій Крефер, Сергій Тарас Іванчук, Петро Блащизин, Мелетій Петро Кравчук, Віто Йосиф Слобожан,

Карло Йосиф Мельніцький та Ігор Гавриїл Пелех.

БРАТИ: Прокіп Петро Верета, завідабель друкарні в Прудентополі; Методій Михаїл Солтис, столяр у Прудентополі; Ісидор Йосафат Леуш; Йосафат Йосиф Шульган — столяр, механік та електрицист в Іваї; Леонід Антоній Войдило — від довгих років працює в домі Ген. Кур'ї в Римі; Мартирій Михайло Купіцький — помічник у резиденції й парафії Різдва Матері Божої в Куритибі; Доротей Едуардо Слобода — столяр, муляр помічник екон. в домі св. Василя на Бателі; Нестор Клавдій Гулак — від кількох років працює в домі Ген. Кур'ї в Римі; Олександр Михаїл Рубель — кравець, пасічник в Іваї.

СТУДІЮЮТЬ БОГОСЛОВІЮ В РИМІ наступні наші брати-студенти: Франціск Кохманський і Маврикій Попадок і Генезій Комар.

У СТУДІЙНОМУ ДОМІ СВ. ВАСИЛІЯ В КУРИТИБІ студіюють ФІЛОСОФІЮ: 16 наших братів-студентів, а на гуманістиці 27. Усіх: 43.

НА НОВІЦІЯТІ В ІВАЇ Є: Кандидатів — 10, Новиків — 15 в Семінарії св. Йосифа в Прудентополі — 133.

СТАТИСТИКА ОТЦІВ І БРАТІВ ПОМІЧНИКІВ БРАЗИЛІЙСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ

УВАГА: а) значки + — помер

— — виступив з Чину

б) букви Т — о. Турковид вернувся з Аргентини

Р — о. Рога вернувся з Риму

Ф — бр. Флейтух вернувся з Риму

ЄП — того року став єпископом

ПФ — отці Пенцак і Ференц вернулися з Риму

В — вернувся

РІК	СВЯЩЕНИКИ					БРАТИ ПОМІЧНИКИ				
	При- хали	Браз.	Вні- хали	Вист. †	Є	При- хали	Браз.	Вні- хали	Вист. †	Є
1897	1				1					
1898	1				2	1				1
1899					2					1
1900	1				3					1
1901					3					1
1902	3		3		3	1		1		1
1903					3					1
1904					3					1
1905			1		2					1
1906	2				4					1
1907					4					1
1908					4					1
1909					4					1
1910					4					1
1911	2			† 1	5	1				2
1912					5					2
1913	2				7					2
1914			1		6					2
1915					6					2
1916					6					2
1917				† 1	5					2
1918					5					2
1919					5					2
1920					5					2
1921					5					2
1922					5					2
1923	2				7					2
1924				- 1	6					2
1925					6			1		1
1926					6					1
1927	1				7	1				2
1928					7					2

РІК	СВЯЩЕНИКИ					БРАТИ ПОМІЧНИКИ				
	Прії-хали	Браз.	Впї-хали	Вист. +	Є	Прії-хали	Браз.	Впї-хали	Вист. +	Є
1929	1				8					2
1930					8					2
1931	1		1		8	1				3
1932					8					3
1933	1				9					3
1934		1	1	+1	8					3
1935	2	1	1		10					3
1936	2				12		2			5
1937	1		1		12					5
1938	1				13				-1	4
1939	2		2		13					4
1940	1				14					4
1941				+1	13					4
1942		2		+1	14		2			6
1943					14		2			8
1944					14		1			9
1945					14		2			11
1946	1				15					11
1947	4	3	1	-1	20				-3	8
1948	2	3			25		1		-1+1	7
1949			1		24				-1	6
1950					24				-1	5
1951		3			27					5
1952		2	1		28					5
1953		2	1	+1	28					5
1954	Т				29				-1	4
1955		3			32		1			5
1956					32		2			7
1957		5		+1	36		4	1		10
1958			ЄП		36					10
1959			1	-1	34					10
1960			2		32					10

РІК	СВЯЩЕНИКИ					БРАТИ ПОМІЧНИКИ				
	Приї-хали	Браз.	Віп-хали	Вист. +	Є	Приї-хали	Браз.	Віп-хали	Вист. +	Є
1961			1		31		1	1	- 2	8
1962		3	1		33					8
1963		2		+ 1	34		1			9
1964		2	1		35				+ 1	8
1965		3			38					8
1966				- 1	37			1		7
1967		1			38		2			9
1968		1	1	- 1	37		2		+ 1	11
1969		1		+ 1	37		2			13
1970	Р	1	1	+ 1	37				- 2	11
1971				+ 1	36		1		- 2	10
1972		5	Є П		40		2			12
1973		2		-3+1	38					12
1974			1		37				- 1	11
1975				+ 1	36					11
1976		2			38					11
1977		1	1	+ 3	35			1	- 1	9
1978		3		+ 1	37				- 1	8
1979	П Ф	1	1		39		2			10
1980		2	1		40					10

РОКИ	СВЯЩЕНИКИ					
	Приї хали	Браз.	Віп-хали	Висту-пили	Новми-рвали	Є
1807 - 1905	6		4			2
1906 - 1910	2					4
1911 - 1915	4		1	1		6
1916 - 1920					1	5
1921 - 1925	2			1		6
1926 - 1930	2					8
1931 - 1935	4	2	2			10
1936 - 1940	7		3			14
1941 - 1945		2			2	14

РОКИ	СВЯЩЕНИКИ					
	При- хали	Браз.	Ви- хали	Висту- пки	Повми- рала	€
1946 - 1950	7	6	2	1		24
1951 - 1955	в 1	10	2		1	32
1956 - 1960		5	3	1	1	32
1961 - 1965		10	3		1	38
1966 - 1970	в 1	4	2	2	2	37
1971 - 1975		7	2	3	3	36
1976 - 1980	в 2	9	3	-	4	40

РОКИ	БРАТИ ПОМІЧНИКИ					
	При- хали	Браз.	Ви- хали	Висту- пки	Повми- рала	€
1898 - 1910	2		1			1
1911 - 1930	2		1			2
1931 - 1935	1					3
1936 - 1940		2		1		4
1941 - 1945		7				11
1946 - 1950		1		6	1	5
1951 - 1955		1		1		5
1956 - 1960		6	1			10
1961 - 1965		2	1	2	1	8
1966 - 1970	в 1	6	1	2	1	11
1970 - 1975		3		3		11
1976 - 1980		2	1	2		10

БРАТИ ПОМІЧНИКИ

В БРАЗИЛІЇ

1898	1	•	ГОРОШУК
1899-1901	1	•	БУВАНІЙ
1902	1	•	ЕВ
1903-1910	1	•	МЕЛЬНИК
1911	2	•	
1912-1924	2	•	
1925	4	•	ІСТРУК
1926	1	•	МОСПАН
1927	2	•	БЕРЕТА
1928-1930	1	•	МОРСЬКИЙ
1931	3	•	
1932-1935	3	•	
1936	5	•	
1937	5	•	АІТКУН А.
1938	4	•	ДІТКУН Й.
1939	4	•	СОЛТІС
1940	4	•	ГОЦ
1941	4	•	КЕРЕЧ
1942	6	•	КУПЦЬКИЙ А.
1943	8	•	РОМАНІВ
1944	9	•	
1945	11	•	КОРОЛЮК
1946	14	•	
1947	8	•	
1948	7	•	
1949	6	•	
1950	5	•	КУПЦЬКИЙ М.
1951	5	•	ЗАЛУЦЬКИЙ
1952	5	•	ФЛЕЙТУХ
1953	5	•	ЛЕУШ 1945
1954	4	•	КАВКА
1955	5	•	КАРПОВИЧ
1956	7	•	ОПУШКЕВИЧ
1957	10	•	ВОЙДИЛО
1958	10	•	
1959	10	•	ШУЛЬГАН
1960	10	•	
1961	8	•	
1962	8	•	КРАВЧУК
1963	9	•	КУПЦЬКИЙ
1964	8	•	СЛОБОДА
1965	8	•	ВЕТАПЕВАНУ
1966	7	•	КОЗЛІНСЬКИЙ
1967	9	•	ГУЛАК
1968	11	•	РУБЕЛЬ
1969	13	•	АНТІШКО
1970	11	•	НОВОСАДА
1971	10	•	
1972	12	•	
1973	12	•	
1974	11	•	
1975	11	•	
1976	11	•	
1977	9	•	
1978	8	•	
1979	10	•	
1980	10	•	
1981	9	•	ВОЗІВОДА
		•	ЯРЕМЧУК

СТАТИСТИКА ОТЦІВ І БРАТІВ ПОМІЧНИКІВ
БРАЗИЛІЙСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ поіменна

УВАГА: а) букви ЕВ — вернувся до Європи

АР — виїхав до Аргентини

Р — виїхав до Риму

АМ — виїхав до Америки

ЄП — того року став єпископом

Л — виступив з Чину й перейшов на латинський обряд

б) значки + — помер

| — — виступив з Чину

. — е в Провінції

в) кольори ЧОРНИЙ — приїхав з іншої Провінції

СИНІЙ — Провінція видала

ЧЕРВОНИЙ — скільки було чи є

г) Подано отців за роком свячення, а братів за складенням перших обітів.

ПРАЦЯ ПОЗА ПРОВІНЦІЄЮ

1. В АРГЕНТИНІ. О. Клим Бжуховський був першим василіянином з Бразилії, що працював в Аргентині, Місіонес, у 1908 р. Опісля, щойно 1934 р. поїхав туди о. Януарій Коциловський, що теж працював у Місіонщині й помер в Апостолес 20.8.1935 і там похований. 1935 р. прибув з Бразилії, на постійно, о. Мартирій Котович помер у Бразилії; опісля — о. Іпатій Майка, 1937-го, що згодом працював аж до своєї смерті в Уругваю. Працював в Аргентині також о. Євстахій Турковид, від 1940 до 1955 помер у Бразилії. Теж працювали тим з Бразилії: о. Клим Корчагін — від 1953-1955; о. Арсеній Кузишин — в роках 1953-1954 та 1965-1969; о. Інокентій Баран — 1956; о. Христофор Миськієв — 1963-1966; 6 років — о. Венедикт Мельник, від 1957. — Поїхали з Бразилії до Аргентини й там працюють посьодні: о. Орест Карплюк — від 1947, о. Панкратій Ньюнка — від 1952, о. Іриней Білян — від 1960, о. Доротей Шимчій — від 1961.

2. В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ: Для Півн. Америки бразилійська Провінція відпустила на стало отців Олександра Гавкалюка та Лаврентія Лавринюка. Там також давав місії й реколекції майже два роки о. Микола Іванів; три рази був о. Венедикт Мельник, з місіями й реколекціями, та один раз о. Рафаїл Лотоцький.

3. В КАНАДІ: Для Канади Бразилійська Провінція відступила о. Методія Ничку, що тепер є настоятелем і парохом в Едмонтоні.

4. ПРАЦЯ ПРИ ГЕН. КУРІІ В роках 1953-1958 — о. Йосип Мартинєць, Ген. протоконсультор; 1958-1965 - о. Йосафат Рога ген. консультор; Від 12.7. 1976 — о. Клим Корчагін, ген. консультор; о. Порфїрій П'друнний — ген. Секретар. Брати-помічники: Леонід Войдило та Нестор Гулак. В роках 1977-1979 був в'карієм дому о. Маркіян Пенцак.

5. ПРАЦЯ В ПАПСЬКІЙ КОЛЕГІІ СВ. ЙОСАФАТА. Був ректором о. Й. Мартинєць у 1963-1965 роках; духовником — о. Йосафат Рога в 1958 роках;

віцедиректором — о. Ювіній Ференц в 1974-1979 рр.;
духовником — о. К. Корчагін, в 1970-1976 рр.; о.
Доротей Крефер віцедиректором від 1979.

І | В Парагваю дали Місії: — о. М. Іванів о. Та-
рас Олійник, о. Іларій Бардаль, о. Венедикт Мельник
і о. Василь Зінко.

ПОМЕРЛІ ЧЛЕНИ ПРОВІНЦІЇ:

О. КИРИЛО КОНСТАНТИН СІМКІВ — Помер 1911 року, на Третій оселі, коло Малету, і там був похований. 1958 р. його тілні останки перевезено до Прудентополя. Працював у Бразилії 4 роки.

О. ІВАН ЯКІВ ГАРАСИМОВИЧ — Помер у Прудентополі 1917 р. і там похований.

О. МАРКІАН МИКОЛА ШКІРПАН. — Помер у Прудентополі 10.9.1941 і там похований. Працював у Бразилії 39 років.

О. КЛИМ КАРЛО БЖУХОВСЬКИЙ. — Помер у Прудентополі 12.2.1942 і там похований. Працював у Бразилії майже 37 років.

О. МАРТИРІЙ МИХАЙЛО КОТОВИЧ. — у Бразилії працював 10 років, опісля в Аргентині 12 рр. Помер у Прудентополі 11.11.1949 і там похований.

БР. ПОЛІСВКТ ПЕТРО МЕЛЬНИК. — Помер у Прудентополі 7.3.1948 і там похований. Працював у Бразилії 37 років.

О. ПАХОМІЙ ПЕТРО ОСІНЧУК. Прибув з Галичини як світський священник. 22 роки був на гарохом на Іваї-Кальмоні. 2.9.1933 р. вступив на новіціят ОО. Василіян у Прудентополі. Помер в Іваї 20.11.1953 і там похований.

О. МЕЛЕТІЙ МИХАЙЛО КАМІНСЬКИЙ. Помер в Куритибі 27.3.1957, а похований у Прудентополі. Працював у Бразилії 21 рік.

О. ЄВСТАХІЙ МИХАЙЛ ТУРКОВИД. Працював в Бразилії 26 років, і 12 в Аргентині. Помер на Іваї 5.7.1963 і там похований.

БР. ЛАВРЕНТІЙ ГРИГОРІЙ СТРУК. Помер в Куритибі 23.8.1964, а похований у Прудентополі. У Бразилії та кілька років в Аргентині весь час займався справами Василіянського видавництва, був директором хору й багато помагав отцям на місцях.

БР. ІСИДОР ЙОСАФАТ ЛЕУШ. Помер 17.4. 1968 в Куритибі, а похований у Прудентополі. Сту-

діював, а священником не став з-за браку здоров'я. Роджений у Бразилії. Помер на 37 році життя.

О. ПРИНЕЙ ЙОСИФ ВІГОРИНСЬКИЙ. Помер у Прудентополі й там похований. Упокоївся 4.3.1969, після 11 років праці у Бразилії.

БР. МОДЕСТ ДІОНИСІЙ ЛОЗОВИЙ. Схолас-тик, помер несподівано, перепливаючи річку, 9.9.1965 р. в Іваї й там похований.

О. ВАРТОЛОМЕЙ ВАСИЛЬ СЕНЮТА. Впокоївся в Прудентополі 2.7.1970 і там похований. Працював у Бразилії 47 років.

О. НИКОЛАЙ НІЛЬ ЛІСКО. Помер в Іваївському монастирі, 28.9.1971, на 94-му році життя, 23-му році праці в Бразилії. Похов. в Іваї.

О. ХРИСТОФОР ГАВРИЇЛ МИСЬКІВ. Упокоївся в Прудентополі й там похований. Помер 7.6.1973, на 68-му році життя, 34-му році праці в Бразилії.

О. ЙОСАФАТ ІВАН РОґА Помер у Прудентополі 23.4.1975, на 72-му році життя, і там похований. Основник семінарії св. Йосифа.

О. МАР'ЯН МИХАЙЛО СТРУЖАК. 29.3.1977 помер в автотрагедії на 54-му році життя. Був одним із перших семінаристів св. Йосифа в Прудентополі. Священником був 30 років. Родився 9.2.1923 на "Лінії Б", коло Іраті. До Чину вступив 21.1.1941. Студії відбув у Бразилії. Священником став 1.6.1947. Душпастирював, був професором схоласстикату в Ірасемі, семінарії в Прудентополі, а останньо парохував у Пітанзі. Похований у Прудентополі.

О. МАТВІЙ МИХАЙЛО ДМИТЕРКО. Помер 29.3.1977 в автомоб. випадку, враз з о. М. Стружаком (в дорозі між Гварапуавою й Прудентополем). Роджений 18.10.1925 в Магдаленці, Галичина; до Бразилії прибув малим. До семінарії вступив 1935 р., до Чину — 21.1.1941. Студіював у Бразилії й Римі. Священником став 14.11.1948. Душпастирював, парсхував

і настоятелював. Був добрим професором української мови. Поширяв пресу українську. В часі студій на Ірасемі, 1945 р. — коли народився журналик василіянських студентів у Бразилії — “Цвіркун”, був його першим писарем. Дописував до “Праці” й “Місіонаря” й давав місії. Широко любив усе, що українське й молодих цього навчав. Похований у Прудентополі.

О. ДОРТЕЙ ВОЛОДИМИР ЗУБАЧ. Помер 9.8.1977, також в подорожньому випадку, на 34-му році життя. Роджений в Іваї 7.12.1943. До Чину вступив 1964 р., а священником став 12.11.1972. Студії закінчив у Римі. Душпастирював був віцеректором семінарії св. Йосифа в Прудентополі а останньо був парохом у Кампо Моврон. Похований в Іваї.

О. ПРИНАРХ ІВАН МАЛАНЯК. Помер у Куритибі 3.4.1978, а похований в Іваї. Упокоївся на 69-му р. життя, 44 священства та 41 праці в Бразилії.

О. ТЕОДОСІЙ АДРІАН КУЧИНСЬКИЙ. Роджений в Дорізоні 25.9.1914. Вступив до Чину 14.6.1935 р. Нотціят робив у Прудентополі. Філософію у Кристинуполі Зах. Україна. Богословію в Римі, де був свячений 25.1.1942 р. Тогож року вернувся до Бразилії. Був професором у семінарії св. Йосипа у Прудентополі, опісля професор в Ірасимі: — Душпастирював у різних парохіях василіянських. — Помер на 69 році життя, в Куритибі. Був оперований на серце. Прожив ще кілька місяців — сходячи по сходах помер. Похований у Прудентополі.

НОВИЙ КАЛЕНДАР

Щоб усунути велику трудність із святкуваннями свята, ОО. Василіяни в Бразилії доклали всіх старань, щоб упровадити новий стиль календаря-григоріянського. На це вже в 1916 р. дозволив Апостольський Престіл, коли видав декрет у справі нашого обряду в Південній Америці. Та хоч Василіяни, разом із чільнішими мирянами та світськими деякими отцями, вже від 1922 р. робили про це старання, а в 1928 "Праця" навіть писала, щоб уже раз перестали ми бути назадняками в очах чужинців, то д'яла довершено щойно 1938 року, точніше з Різдом 1937, у грудні. Після усної та пресової пропаганди, ОО. Василіяни видали календар, але тільки за новим стилем. Більшість народу його прийняла відразу. Знову ж опозиція, яку в "Хлібороб" видала була навіть відозву (1.3.1938), мовляв, Василіяни хочуть "сполонізувати" народ, отже приступайте до української православної церкви, -- Новий стиль зовсім не м'янив українськості Церкви, а навпаки прискріплював людей до неї (1). Юліянського Календаря при-держуються в Куритибі наші нез'єднані брати. Українці католики йдуть за календарем Григоріянським.

(1) "Ювілейний Альманах", Прудентопіль — 1964, ст. 76.

“НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ”

1938 року, через надужиття імігрантів деяких націй, як поляків, німців та еспанців, настала в Бразилії “націоналізація”, яка сягнула дошкульно також бразилійських українців. Не вільно було говорити, як тільки португальською мовою. У Прудентополі спротив довів до арешту о. Йосафата Рогу (за проповідь по-українськи), а з ним і о. Протогумена Йосипа Мартинця. При арештуванні народ наш був дуже роз’ярений, що аж треба було успокоювати. — В половині 1939 р. на пленарні наради бразилійського єпископату в Ріо поїхали й обидва згадані наші сьнященики. Єпископи дійшли до порозуміння з урядом, щоб говорилося в церкві у двох мовах. Це тільки трохи допомгло, бо ще не раз і не два на тлі мови в проповідях доходило до тертя, головню в церкві св. Йосафата в Прудентополі. Та Василіяни не уступали, і справу виграли. Сьогодні не один і бразилець бажає говорити українською мовою й її навчається.

ВИЗНАЧНІШІ ПОДІЇ Й ДОСЯГНЕННЯ

1. — Візитації: Галицького Протоігумена Калиша, в 1921 році; Митрополита Шептицького, в 1922.
2. — Будова церкви св. Йосафата в Прудентополі, в 1923-1928 роках.
3. — Візитація Кир К. Богачевського, в 1930 року.
4. — Створення Віцепровінції й відкриття новіціяту, 1932
5. — Відкриття малої семінарії св. Йосифа, в 1935 р.
6. — Введення нового календаря, в 1937 р.
7. — "Націоналізація", п 1938 р,
8. — Візитація Кир Івана Бучка, в 1939-1940 рр
9. — Власне видавництво, від 1910 р.
10. — Оснування Інституту Катехиток Серця Ісусового, 1940
11. — Створення Схід. Ординаріяту, в 1951, й Єпископату в 1958 р.
12. — Будова новіціятського дому в Іваї — 1946-1948; прудентопільської семінарії і монастиря 1953-1961, і в Куритибі студійного дому на Бател — 1964-1969.

ВІДЗНАЧЕННЯ ЧЛЕНІВ

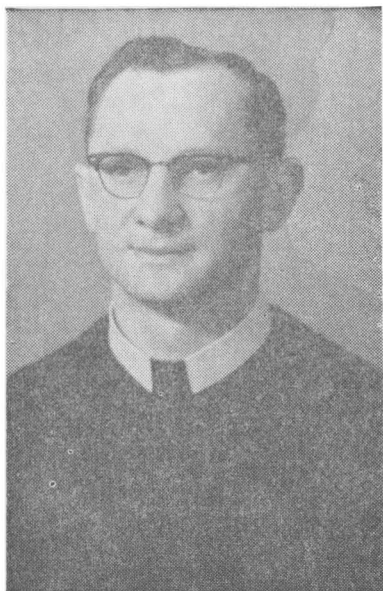
З Василіян у Бразилії Ап. Престіл двох назначив Єпископами: Преосв. Йосипа Мартинця, 10.5.1958, спочатку як єпископа-помічника, опісля — 30.5.1962 як екзарха, а 29.11.1971 як єпарха українців католиків у Бразилії. Другим єпископом став Кир Єфрем Кривий, номінований 29.11.1971 р. як єп-помічник з правом наслідства. Як Кир Мартинець ради свого віку (75) зрікся єпископства, в 1978 р., то новим Єпархом став 10.3.1978 Кир Єфрем.

З М І С Т

	Стор.
1. — Місія — Початки	4
2. — Трудне становище обрядове	22
3. — Візитація о. Протоігумена А. Калиша	25
4. — Відвідини наших церковних Достойників	29
5. — Карманщина	32
6. — Прибуття нових Василіян	34
7. — Створення Віцепровінції	42
8. — Новіціят	45
9. — Мала семінарія в Прудентополі	49
10. — Студії	52
11. — Створення Провінції	61
12. — Апостолят Провінції	64
13. — Органічний зріст Провінції	77
14. — Органічний розвиток і персональний стан	87
15. — Праця поза Провінцією	94
16. — Померлі члени Провінції	96
17. — Новий Календар — “Націоналізація”	99
18. — Визначніші події й досягнення — Вдзначення членів	102

Прудентопіль, 9 травня 1981

о. Володимир Бурко ЧСВВ

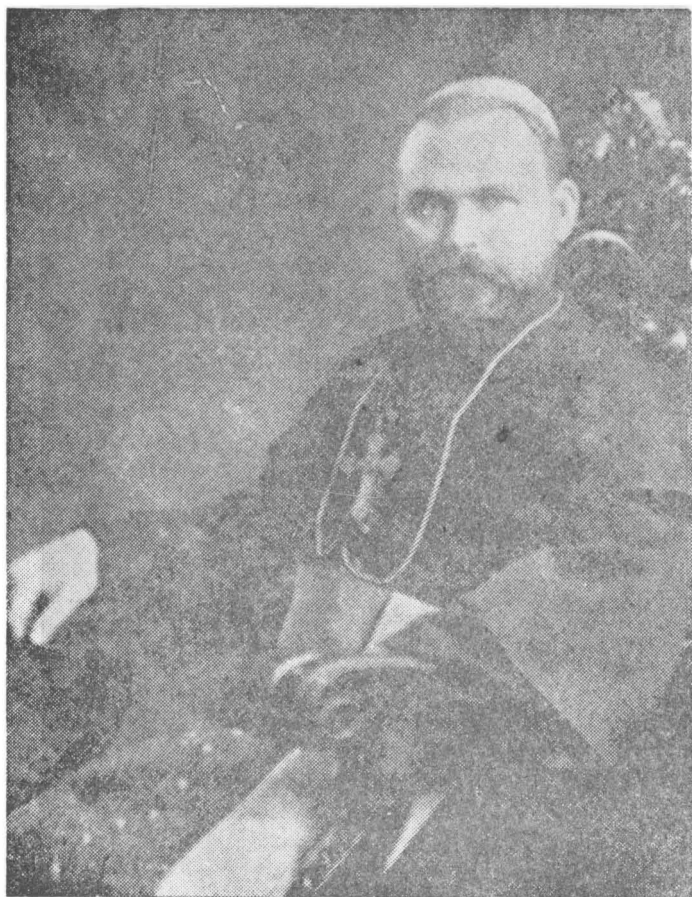
о. Володимир Микола Бурко ЧСВВ — автор праці

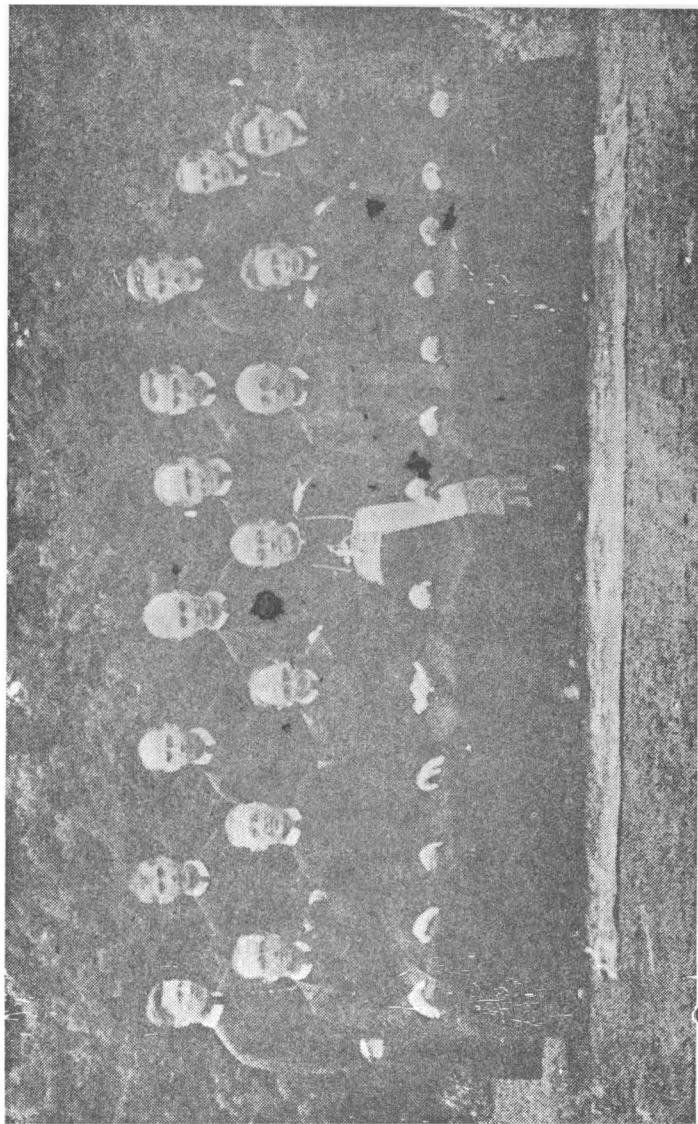
Митрополит і кардинал Сильвестер Сембратович — вислав ОО. Василян до Бразилії

Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький
ЧСВВ — перший візитатор українців у Бразилії

Архиепископ Константин Богачевський — ві-
зитатор східних обрядів в Бразилії 1930 року

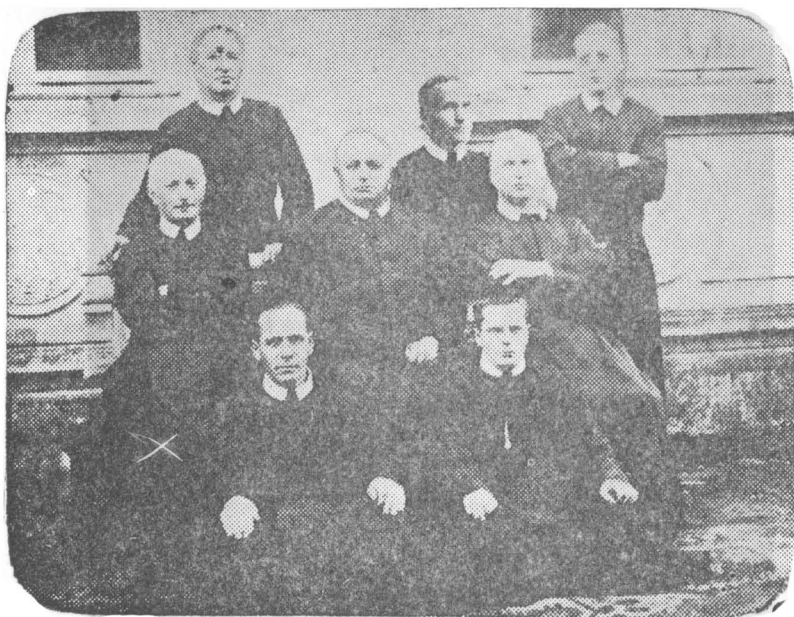
Архиепископ Іван Бучко — третій візитатор українців у Бразилії

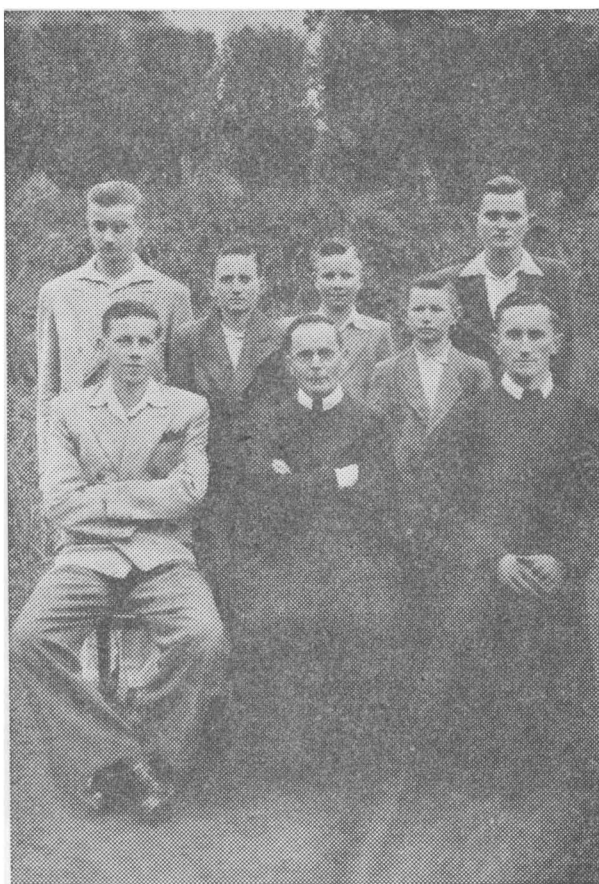
Єпископ Антін Мазаротто з Понта Гросси —
приятель ОО. Василян

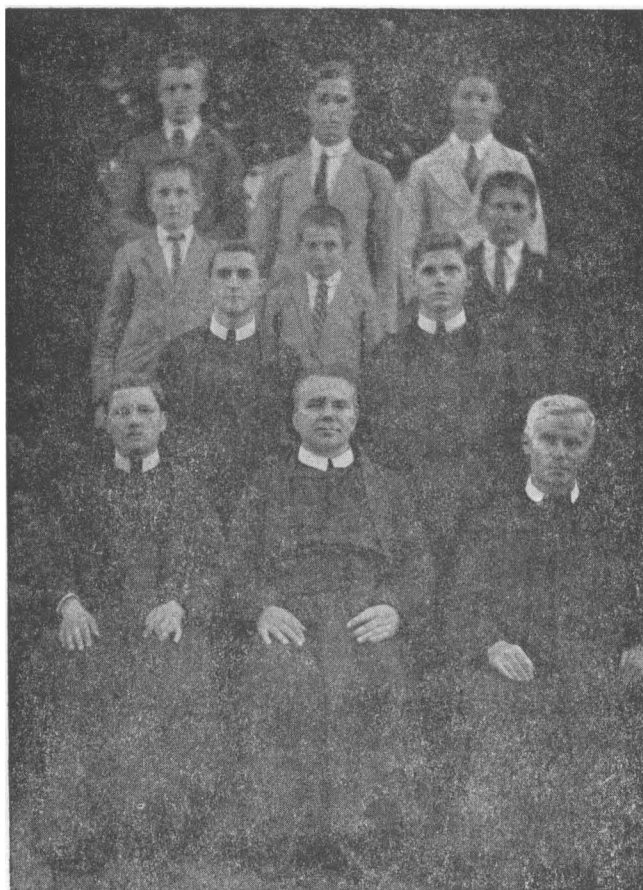
Дон Жайме де Баррос Камара — перший ординарій східніх обрядів у Бразилії

о. Маркіян Шкірпан з отцями

Браття Лаврентій Струк і Прокіп Верета
з друкарями

Перші василіянські новики зі своїм магістром

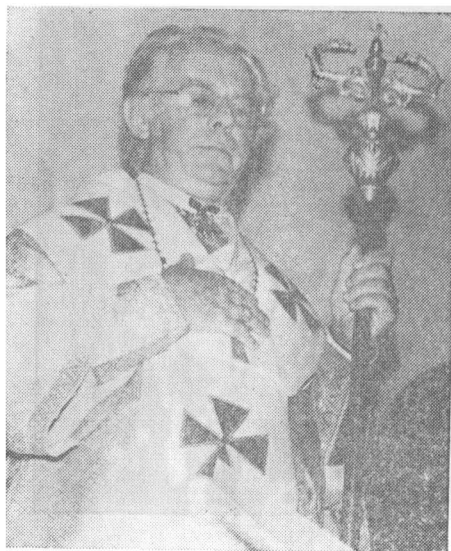
о. Миколаєм Лиском

Перш зборі українських учителів, осіні Прудентопільської.

Кир Йосип Мартинець — перший протоігумен
ОО. Василіяни і перший єпископ

Кир Сфрем Кривий ЧСВВ — теперішній єпарх

Блаженіший Отець Йосип Спілий, — голова
нашої Церкви і відвідувач українців у Бразилії 1967
року

